

קִדְרוֹת

עלון מס. 10



קַדְרוֹת

עלון מס. 10

אגודת אמני
קרמיקה בישראל

תל-אביב 61170

ת.ד. 17095

דצמבר 1984

K A D D A R U T (POTTERY)

B u l l e t i n N o . 10

Published by
Artists Ceramists Association
of Israel

Tel Aviv 61170
P.O.Box 17059

December 1984

[ISSN 0334-1135

תוכן הענינים

ע מ ו ד

1	דבר המערכת
2 - 3	על הוראת הקרמיקה - דברים ביום העיון / חנה צונץ
4 - 7	הנחלת הקרמיקה כשפה - דברים ביום העיון / גדולה עוגן
8	הוראת קרמיקה באוניברסיטת חיפה / רעיה רדליך
9 - 11	מתודיקה מעשית / יוסף בלומנטל
12 - 16	הוראת קרמיקה בגיל החינוך - אראלה שפרוני-הררי
17 - 19	הוראת קרמיקה - בנין יד / אורה איילון
20 - 21	עבודתי עם ילדים / אלקה קלופשטוק
22 - 24	על זיגוג אחד וצאצאיו / רחל שכנר
25 - 27	אנטומיה של תערוכה - בעקבות "כולם יושבים" / ציונה שמש
28 - 29	זרדים בקרמיקה / אלקה קלופשטוק
30	"אחדות" / תרצה פולק
31	נשים - תערוכה בגלריה 13½ / דליה אורן
31	נוה צדק בקרמיקה / חורחה קרליק
32	מוצא - מסורת עתיקה של קדרות / חנה פינס

תמונת השער: ליאור בן 10 - חוג ילדים / אלקה קלופשטוק

דבר המערכת

חוברת קדרות מס 10 מוקדשת להוראת הקרמיקה. בקיץ קימה האגודה יום עיון בנושא זה. הדברים המובאים כאן הם המשכו הישיר. הנושא מטופל מהיבטים רבים: הוראת קרמיקאים מקצועיים, מורים לקרמיקה, חובבים, ילדים בבתי ספר ובחוגי העשרה. לכל רמה ולכל סוג תלמידים דרישות שונות וכושר קליטה שונה. תכנית הלמודים ודרכי ההוראה ישתנו בהתאם. לצערנו - המצב בשטח זה פרוץ ופרוע, ויש לעשות להגברת המקצועיות וההכשרה של המורה. מורים ותיקים ומוסמכים שהרצו ביום העיון ואף כתבו מאמרים - מחלקים עמנו את נסיונם.

* * * * *

שנה זו הצטיינה בשפע תערוכות, של יחידים ושל קבוצות. תאטרון ירושלים הזמין את לידיה לאצור תערוכת קרמיקה. התוצאה: "שלשה עשר בחומר" הציגו בפסח תשמ"ד בגלריה התאטרון, עבודות בחומר שרוף ובאדמה טריה.

באוקטובר נפתחה טריאנלה לעבודות קרמיות קטנות בזגרב. השתתפו תשעה ישראלים, ביניהם ג'ין מאיר, שזכתה בציון לשבח ובהזמנה להרצות על קרמיקה ישראלית.

תערוכות יחיד של אמנים ותיקים וחדשים נערכו ברחבי הארץ ועל חלקן קבלנו חומר כתוב ומצולם המובא כאן. העובדה שלמרות קשיי הזמן - רב מספר התערוכות מעודדת ומשמחת!

המערכת:
פאולה אהרונסון
נורה כוכבי
אראלה שפרוני
זכריה רחבי

על הוראת הקרמיקה, דברים ביום העיון

חנה צונץ

להתעסקות בחומר ולחינוך לעבודה בו יש השפעה חזקה על האדם בשני מישורים: קודם כל במישור הכללי - ובעיסוק בחומרים בכלל.

יש לחנך את הילד, או המבוגר לאהבת המדיום (עץ, אבן, חומר וכו'), ליחס ישיר, להכרות עם החומר, לאהבת עצם העסוק בחומר ולא רק להחשבת המוצר המוגמר והמוצג לתערוכה. יש להפסיק את המרוץ אחרי ההשגיות ולתת משקל נגד למיכון הרב והמסובך של זמננו, הגורע הרבה מהבטחון העצמי, כי האדם מרגיש תלות גדולה בטכניקה ובכל מיני אביזרים.

כאן אנו מגיעים למישור השני של הקרמיקה במיוחד: ההתעסקות בחומר היא ראשונית. זו דרך היצירה היחידה כמעט (פרט למחול ותנועה) שהאדם יכול לסמוך רק על עצמו ולא להיות תלוי באף אחד ובשום דבר. לכן כה חשוב לצאת עם התלמידים לשדה, לקחת מעט אדמה, לחפש את זו המתאימה, לראות וללמוד מה מצוי סביבם, לבנות תנורי-שדה למיניהם ולבצע את כל התהליך במו ידיהם. זה יקנה לילד (וגם למבוגר) בטחון עצמי ובתוספת ידע - חופש יצירה הרבה יותר גדול. התלמיד כבר ילמד איך להסתדר, מה לקחת ואיך לערבב.

לכן היום, בבתי-ספר לאמנות, התחזקה שוב הנטייה שהתלמידים לא יסמכו רק על תנורים חשמליים, אלא יבנו לעצמם תנורים.

ההתעסקות בחומר היא ראשונית עד כדי כך, שכל זמן שהיא כנה - היא מקנה לבן האדם ערכים: נותנת לו אומץ לדעה עצמית, ועושה אותנו לאדם יותר חופשי, בעל ערך ומאושר בחברה.

במקביל, חשוב שהצורך להוסיף ידע יתקיים תמיד אצל המורה ושידע להנחילו לתלמיד. כשמורה חושב שהוא כבר יודע הכל - הוא מעביר תחושה זו לתלמידיו. חינוך המורה חשוב הרבה יותר משיטות הוראה ומכל מיני פטנטים קלים ומהירים. החשוב מכל - שהמורה ילמד וילמד להבדיל בין טוב לרע.

כאן מתעוררת הבעיה של הבקורת: לעתים המורה חריף מדי בבקורת על עבודות התלמיד, או שמורח ומלטף מדי, מה שנובע בעצם, מתוך חוסר יכולת לנתח, לתת בקורת בונה. חשוב ביותר שהמורה יהיה מסוגל להגדיר דברים, להביעם, ולנתח את העבודות. מריחת בקורת וליטוף סתמי - איננה מחמיאה, אלא מביעה חוסר-כבוד כלפי התלמיד.

על הבקורת להיות כנה, חריפה אך חיובית ובונה ובשום אופן לא הרסנית (בקורת "מור-חת" ומלטפת סתמית, נסלחת רק כאשר מעריכים שבמובן נפשי התלמיד לא יעמוד בבקורת או בין כה אינו מסוגל לתפוש).

החינוך - החשוב ביותר הוא תהליך העשיה עצמו: שמחת העשיה וחדוות היצירה חשובים הרבה יותר מהתוצרת המוגמרת. התוצאה, אמנם חשובה, וגם עליה יש לתת את הדעת מדי פעם, אך ההתעמקות בעשיה, ההתלבטות, ההתפתחות העצמית בעבודה - אלו הנקודות החשובות, והיום - לעתים קרובות, מדלגים עליהן.

נקודה נוספת בהוראת הקרמיקה היא הליגיטימציה של החיקויים. אנני מתנגדת שבתהליך הלמידה יעשו התלמידים חיקויים. להיפך, בעיניי זו אחת הדרכים הטובות ללמוד ולהבין גישות שונות או טכניקות שונות. אך כל זה - כל עוד האדם כנה עם עצמו ומעמיד את עבודתו בתור תרגיל או נסיון ואין הוא מתחזה כיוצר הבלעדי. אפילו בתערוכות ובתצוגות, כשרואים חיקויים, מדויקים יותר או פחות - אין זה אסון, כל עוד היוצר כנה עם עצמו ומודע לזה.

אחרי הכל, אי אפשר לצפות שיעשו רק מה שעוד לא היה - זה כמעט לא ריאלי! לא תמיד יש שטף של יצירה וזרם בלתי פוסק של מטען אמנותי, ואילו הצורך לעבוד - קים, וכן הצורך להתפרנס ולמכור. החברה שלנו בנויה על רושם ועל פרסום. בהחלט לגיטימי מי לבנות נדבך נוסף על מה שכבר היה, בעיקר אם העבודה עשויה היטב - (ושוב, בהדגשה:) כל עוד היוצר יודע שזו רק עבודה טובה ולא התגלות או יצירה.

כאן המקום להדגיש את החינוך לכנות. לפעמים קורה שבן אדם שגמר בית-ספר לאמנות, מציג עבודת סיום, רואה בה את התוו שלו (הרקורד שלו), אך כל החיים נשאר בערך בזה, ולא מתפתח יותר. לא יתכן (חוץ מבודדים וספורים), שהאדם מצא את דרכו וגבש את אופי יצירתו האישית, כבר בתקופת לימודיו. לזה נחוצות השנים הרבות של התנסות עצמית ועבודה הבאות אחרי הלמודים.

אסים בנקודה נוספת שמחוץ לתחום ההוראה, אך היא חשובה להיאמר: קורה שאמנים מוכשרים מאוד נסחפים עם הזרם של האופנות ונכנעים אולי לעול החומרי או לצורך של ההצלחה המסחרית או הפרסום. הם עושים תערוכות ומתפרסמים, אך אינם מנצלים את המיוחד שנתן להם משמים, ואינם נצמדים למיוחד, האיש, הנובע מתוכם. אולי הסיבה לכך נעוצה בפחד שזו תהיה דרך ארוכה יותר, או דרך שכרוכה בלחימה על דעת הצבור - אך בין כה וכה הם נסחפים עם הזרם - ומה שיש להם באמת לתת לחברה - הולך לאיבוד. ולדעתי זו עוול גדול!

הנחלת קרמיקה כשפה

גדולה עוגן - דברים ביום העיון

נקודת הפתיחה שלי היא תחושת שיש בזבוז עצום בלמוד טכניקה מבלי ללמוד צורה והבעה ומבלי להתייחס לצד האמירה שבהן.

בשנים האחרונות למדתי תלמידי שנה א' בבצלאל - כלומר מבוגרים. הקושי הגדול היה שהם בנו כבר קודם בנין יד, בחוליות וכו' וכאילו "ידעו כבר", אך הם פספסו את ההבעה של הדברים וההתייחסות הנכונה לנפחים.

בדרך כלל אנו מתחילים ב"פינצ'ינג": מחזיקים את כדור החומר בכף היד וצובטים אותו עד שמקבלים נפח חלול מסוים - לרוב, ההתחלה בכדור. אנו לומדים לטפל נכון בחומר, עובדים בתנועות סבוביות, מקפידים היטב על עשיית הקליפה, סופגים את התיאור ריה שמקבלים מתח של הקליפה ע"י סידור נכון של המולקולות, שהן בצורת קלפים, עובדים בידיים נקיות מבלי למרוח את פני השטח. לסיום, כאשר נשים את כל הכדורים לתצוגה יפה על עמודים, נראה את ההבעות השונות של הכדורים, כדורים רכים. נראה שאיש לא עשה כדור אבסולוטי, ונסיק את המסקנה שבעצם - ת ח ו ש ת ה נ פ ח
ל א ק י מ ת כ ש ה כ ד ו ר מ כ נ י .

כדור שעשוי במחרטה - לא יעביר אלינו את תחושת משקל הנפח שלו. נסתכל ונשוחח על הכדורים השונים: לחלק יש משקל נוטה למטה, ולאחרים כתפים למעלה. נתייחס לחור השחור, נראה את הדרמטיות של החור ונתייחס לקליפה שעושה את הצורה.

עם אנשים מבוגרים אפשר להיות אבסטרקטיים יותר וכדי להתחיל ברגל ימין, אפשר כבר בשלב הראשון לעשות את הצורות היטב, סופר-נכון ובהקפדה. למרות שיקח מעט יותר זמן - זה שווה המון!

מהרגע הראשון נשים לב לריתמוס האישי, למגע האצבעות והכוונה לסימטריה שנכרים בכדורים.

נתחיל להתייחס מיד: איך הקליפה מרימה את הנפח מהקרקע, איך הקליפה ממשיכה לעלות, איך היא נסגרת ומה קורה לחור השחור - האלמנט של אור וצל: איך האור בוקע החוצה, עולה עם הנפח ומתחלק פנימה. נבדוק איך החלל מתרומם, איך הוא נסגר ואיך החור השחור עולה למעלה ומשתפל פנימה. החור הזה הוא אלמנט דרמטי ומשמעותי מאוד!

וכדאי לזכור: בקרמיקה, בחומר שלנו שאוהב פשטות וישרות - אם "נפספס" את כל הדברים הקטנים בהתחלה - "פספסנו" את האמירה וההבעה בקרמיקה. התיחסותנו לכל הדברים שהזכרנו - כבר עשינו משהו.

מה הצעד הבא?

סדר התרגילים לא משמעותי, ולמען המורה אפשר לשנות מדי פעם. אם התלמידים כבר נהנים מ"פינצ'ינג", ואם הם מוכנים להשתלב לדו-שיח משמעותי עם החומר ולהרגיש את מה שהם עושים, אם הם הבינו כבר שאי אפשר מיד "לעשות אמנות", ולא להתחיל כל בוקר עם הלהיט האחרון של המאה ה-20 - יהיה התרגיל הבא צלחת. צורה תלת-ממדית מינימלית. גם כן ב"פינצ'ינג". ושוב נסתכל איך הצלחת נפתחת, חגיגית, בסיסית, איך השפה מבליטה את הפנים, צורת הדופן, עם רגל או בלי, ואולי גביע?

שלב נוסף לאחר הצורות הגיאומטריות - צורות מהטבע. עדיין ב"פינצ'ינג", יחד מחליטים למה להתיחס. בשלב ראשון נתחיל בנקודה משותפת, במוצג הטבעי (עגבניה זה בעצם כדור מרוכך), וברגע מסוים נתרחק כל אחד לפי רצונו - עגבניה, פלפל וכו', אישיים. נשים לב איך הקליפה מרימה את הפלפל מהשולחן, לעשות ולשקול מאין ואיך יוצא הגבעול!

בשלב הבא - שתי צורות יחד.

לעשות סלקציה בין התחושות: תחושה חושנית ולא אינטלקטואלית.

זה התהליך של השפה בחומר.

משך כל הדרך עלינו להקפיד מאוד בעבודה: לשמור על קליפה דקה + ידיים נקיות, להמנע ממריחה, וומגמתנו ללמוד שפה בחומר ולא טכניקות בחומר.

עכשיו אפשר להתיחס לצבע: לקחת גושי חומר מצבעים שונים ולעשות גופים מכמה צבעים. התיחסות לחומר הצבעוני - איך עומד כאן החור השחור? ושוב - להחדיר את המודעות שקרמיקה היא קליפות ונפחים.

אפשר לעשות כאן הפסקה בפינצ'ינג ולעבור לחוליות. כתרגיל ראשון לשחק בחומר עם היד, לראות מה אפשר לעשות בחומר. להווכח שמרווח האפשרויות בחומר הוא אינסופי. מכל האפשרויות נבחר, עכשיו, שפה אחת ("שפה" ולא "טכניקה"!)- שפת הבנין בחוליות.

מה אפשר לעשות בחוליות? כמעט הכל! מנקניקים בשרניים - ועד חוליות דקות כשערה אפשר גם לעשות חוליות בחומרים צבעוניים. חשוב להקפיד לעשותן טוב - ובהקפדה, בוריאציות שונות: חוליות ישרות, עקומות, לחברן לגמרי שלא יראו את חבורי החוליות, או לחברן רק מצד אחד שיראו את החוליות מצד שני וכו'.

להתחיל בדברים קטנים. עצם הדבר להחזיק גוף קטן ביד, ולהביט עליו, לתפוש את כולו בעין, לראותו היטב, את מקומו בחלל - הופך אותו למעין מודל. עצם קטן - אפשר להגדיל. אפשר גם לעשות דבר קטן, מהר מפינצ'ינג, ואפילו מלא, ואח"כ לבנותו גדול מחוליות.

לאחר כל שעור - תערוכה. כך רואים התיחסותו של כל אחד. ולאחר שבדקנו חבורים שונים ומה נתן לעשות - נעבור לבנין גופים בחוליות.

תרגיל ראשון-גיאומטרי. גליל. ושוב - הגליל לא יוצא מכני. להתיחס לכניסת הקו בגליל: מה קורה אם יש כניסה למטה, למעלה, באמצע. קביעת הגובה שלו בפרופורציה נעימה.

כל אחד עושה 3 מודלים קטנים, מלאים או חלולים.
סדרה של גופים באותו מישור ובאותו גודל - מפתחת אי תלות.

כשעוברים לגופים גדולים - טוב לבחור נושא: גלילים בסריה לפי נושא או צורה גיאומטרית אחרת בסריה.

לבחון "גליל קשה", "גליל רך", מחודד, או עם זוויות מעוגלות.

מכאן לעבור לסדרה של צורות משמעותיות, מעשה ידי אדם:

קוביה קטומת פינות - לקטום עוד ועוד עד שנגיע לכדור. לסיום - תמיד להסתכל מה עשו, מה קרה, וההשלכות של הצורות.

טרפז בסדרה. לעגל את הפנות עוד ועוד, עד שמגיעים לביצה, וכל גופי הביניים. אליפסות. כל האליפסות מבוססות על מעיכת הגליל. להתעכב על כל הארכיטקטורה שמבוססת על זה. גיאומטריה כמקור השראה.

תיבה מאונכת, תיבה מאוזנת, חדה ומעוגלת-שפות. אפשר לעשות הכל במודלים קטנים.

כדי להעשיר את הוריאציות של הסדרות, אפשר להוסיף לסדרה של שלשה עוד גופים גזורים מניר.

עכשיו בא השלב לחתוך צורות ולצרף את החלקים, ולהתיחס למפגשי הצורות: לנסות, לשנות, ולבחור את הצרוף הנראה ביותר.

מכאן כדאי לחזור שוב לצלחת: איך אפשר להתיחס לחלל במינימליזם. השפה, הפתיחות שלה, אור וצל. לחזור למסורת, ולבדוק את שפות הכלים הקדומים: שפה נפתחת, שפה סוגרת, נקניק הסוגר את תנופת הכלי. תרגיל הידית. איך יוצאת הידית מהכלי.

עכשיו - חזרה נוספת לטבע. התיחסות ספציפית לעצם מהטבע. לחקור ולבדוק את הצור-
רות בטבע, לראות את הדברים קודם במקור, ואח"כ, בעבודה בחומר - להיות ספציפי.

לסיום - הבעיה היא ליצור בסיס כדי לקבל מוטיבציה ליצירה. לפתח גישה פוזיטיבית.
מדי פעם גם לא לשלול העתקה. הצד הפוזיטיבי מתבטא בכך לא לאסור להעתיק,
אלא ליצור הבנה של צורות, של דו-שיח עם החומר. לא מתוך שלילת דברים, אלא מתוך
רצון והבנה.

לבנות מערכת של סיבות טובות לעשות דברים (למשל - "כי אני אוהב אות העגבניה,
כי הפלפל מעניין..."), בגישה מעוררת רצון ולא שוללת.

בפתוח קרמיקה כשפה, יש חשיבות למקור השראה.
נגענו בגיאומטריה ובטבע כמקורות השראה ויש לנו גם פולקלור כמקור השראה.

על החוויה כיסוד בהוראה לנוער

בעבר, בעבודתי עם נערים בחוות-הנוער-הציוני, נוכחתי שאצלם החוויה היא הבסיס
הטוב ביותר ללמידה. הם בחרו לעשות מודלים מהעבר המשפחתי שלהם, דמויות אנשים
וחיות, וכדי לעשותם היטב - למדו לעבוד בחוליות. הם רצו שיזכרו את בני המשפחה
בפרטי פרטים, והיו מוכנים להשקיע מאמץ רב.

המוטיבציה שלהם היתה הסיפור. ע"י הפגשת הנערים עם ספור - הבאתי אותם לאי-
פתיות, למוטיבציה חזקה.

יש לקחתם לכל מיני מקומות בהם יש "ספורים". הספור יהיה מוטיבציה לתרגילים
השונים כדי להצליח בבצוע. עד שאין ספור שבאמת תופש אותם - לא להתחיל בעבודה.
הנערים עשו עבודה נהדרת, והתגברו על טכניקות מסובכות. ושוב: חשובה הגישה
הפוזיטיבית. לבנות מערכת של סיבות המעוררות לעשות דברים, ולעשותם היטב.

הוראת קרמיקה באוניברסיטת חיפה

רעיה רדליך

אחד המאפיינים העיקריים בקורסי ה-B.A. באוניברסיטאות הוא ההיכרות הראשונית עם הרבה נושאים שונים במסגרת מבואות. מטרתה - העשרה והרחבת השכלתו של האקדמי מאי ונתינת בסיס רחב לקראת התמחותו בנושא שבחר. לכן, בנוי גם המבוא לקרמיקה, המעשי והתאורטי, כך, שההכרות תרחיב אופקים. המטרה, במסגרת סמסטר אחד (שבו כארבע עשרה פגישות של ארבע שעות כל אחת בקורס המעשי ושעתיים בקורס התאורי) להקנות מירב מושגים וטכניקות מבלי להוביל למקצוענות ובכוונה לפתוח צהר להבנת הקרמיקה בכלל.

עיקרון התכנית המעשית הוא, כי בכל מפגש נלמדת טכניקה אחרת. חוליות, צביטה לחיצה, משטחים, תבליט נמוך, תבליט גבוה, צביעה וכו'. בטכניקות השונות מתבצעים תרגילים בנושאים כמו עצוב בסיסי, בטוי אמנותי בחמר, פיתוח היד והעין (הבנה בשליטה טכנית בחמר ובהסתכלות על צורות), טכנולוגיה וכו'. בחמשת השעורים האחרונים לומדים הסטודנטים לגבש רעיון לפי נושא נתון, לבצע סקיצות ולפיהן את התרגיל המסכם. השעור האחרון הוא תרגיל בבקורת בה לומדים הסטודנטים שעור בתחום הערכת עבודותיהם ועבודות בחמר בכלל.

בתכנית התאורטית רואים הסטודנטים בכל שעור כחמישים שקופיות המלוות הרצאה בנושא, כמו למשל: השוואה בין פסול של קדרים ופסול של אמנים שאינם קרמיקאים, או הרצאה על שמושיו הרבים של החמר. סרטים על קרמיקה הם עזר לימוד מעולה והמצב האידאלי היה להקרין סרט בכל שעור. בינתיים מצאתי כחמשה סרטים מתאימים בבריטיש קאונסל.

את הסטודנטים, המגלים רצון להמשיך בקרמיקה, אני מכוונת לפי נטייתם לאבניים או לפסול קרמי או לעצוב. בהמשך לימודיהם אני עוזרת להם להעמיק בתחום הצר שבחרו ולא להתפזר בכיוונים שונים, כיוון, שבסופו של דבר, מספר השעות, שיוכלו להקדיש לעבודה בחמר מוגבל.

כמשפט סכום הייתי אומרת, כי כמורה לקרמיקה במשך שלש עשרה שנים אני מוצאת שעדיף להתאים תכנית למודים למסגרת לנסיבות ולתלמידים מאשר להתאים את התלמידים לתכנית קבועה מראש. חשוב בעיני לדאוג לבטוי האישי ולפתוח האופי האינדיבידואלי של כל תלמיד מאשר להתייחס לקבוצת תלמידים כגוש אחד.

מתודיקה מעשית / י. בלומנטל

הערות למתודיקה של פיתוח כושר העיצוב בכתות ה'ו' - ה'ז'
(בכתות רגילות, ועם ילדים טעוני טפוח)

בחרתי להתייחס לנושא ספציפי זה, כיוון שבספרות המקצועית כמעט ואין חומר על נושא מתודיקה של פיתוח עיצוב המוצר אצל הילד.

אין בכוונתי לחדש, אלא לאסוף ולארגן נתונים קיימים. ידוע שכושר העיצוב של התלמיד הממוצע דל ביותר, וזה משום שאוצר הצורות שלו - שהוא הבסיס לעיצוב - דל.

השלב הראשון הוא לעורר מוטיבציה אצל התלמיד, ליצור צורה משלו. יש צורך ביצירת עניין או, אפילו, אמביציה - שלא להעתיק אלא 'להמציא' צורה. תהליך העיצוב בכללותו, מבחינה מתודית וחינוכית הוא נושא מסובך ביותר.

להלן סקיצה של תהליך זה:

- * העיצוב שואב "מאוצר צורות" שנרכש ע"י ראייה.
- * ראייה יכולה להיות שטחית או מעמיקה (גם זו בעיה מרכזית).
- * הראייה (או הקליטה) היא סלקטיבית.
- * החומר-הרשומים הוויזואליים - נשמר במרכז הזכירה.
- * מאוצר צורות זה שואב המעצב מספר אלמנטים ומצרפם לפי דרכו.

בסכום:

1. אסוף נתונים - פונקציונאליים, דרכי-בצוע ועוד, יתכן גם באופן תת-מודע.
2. כמות הרשמים לפיתוח הצורה - מהווה גורם קובע ביותר.

כמות העיצוב שיש לצפות מהתלמיד הן:

1. העתקה
2. וריאציה של מוצר קיים - ז"א הרכב שיש בו מן החידוש של אלמנטים ידועים.
3. עיצוב מקורי. (מה שקיים גם באמנות באחוז קטן)

קיימת בעיה: האם רצוי לאפשר לתלמיד חופש בחירה לגבי הנושא?

לפחות לגבי שלב "המתחילים" - בכל הגילים - רצוי להציע נושא, וזאת משני טעמים:

- א. רק נושא נתון מאפשר תכנות לטכניקה בסיסית.
 - ב. זה נותן לכוון את האימון והפתוח של יכולת העיצוב של התלמיד.
- על הנושא להיות רחב, כדי ליצור אצל התלמיד יכולת לבחור את הרצוי והמתאים לו.

תהליך הגשת החומר לקליטת רשמים:

בדרך כלל בקור במוזיאון או בתערוכות רבי מחלקות ועמוסים במאות מוצרים - גורם לבלבול רב ולרדידות הרשמים.

התלמיד אומר: "ראיתי הרבה" - אך אינו מתרשם עמוקות.

כמו כן החומר אינו קשור לבעיות שעומדות בפני התלמיד, ולכן - אין מוטיבציה להעמיק בהסתכלות, והתוצאה מגודש החומר היא עיפות רבה ורשמים שטוחים.

מכאן שאין צורך להגיש חומר ויזואלי בלתי ממוין.

על המורה לגשת, ל ב ד ו, למקום התצוגה ולקובע מספר מוצגים מצומצם (7-12) הרל-וונטים לנושא המכוון:

לפני הבקור עליו להכין את התלמידים, להעמיד בפניהם בעיות המכוונות אותם, על מה וכיצד להתבונן במוצרים.

אחרי הראיה - יש לנתח ולסכם במשותף את הנראה.

ה מ ח ש ה : לדוגמא בחרתי בנושאים שאינם מוצרים שמושיים, כי איסוף הנתונים שלהם - הרבה יותר ידוע וברור. לדוגמא:

נושא א - מסכות

סוגי מסכות: מסכות קלסטר פנים - בפסול נטורליסטי.

מסכות עמים פרימיטיביים, והשפעתן באמנות המודרנית.

מסכות פורים כולל טפוסים שונים.

עבודות עם הילדים: מסכות כף היד (גודל 20-25 ס"מ אצל ילדים גדולים),

ומסכות מיני, עם אפשרות תליה על שרשרת.

תצוגת מסכות: להציג בפני התלמידים 7-15 מסכות (לא יותר!)

שיחה: מה משותף ומאפיין את כולם.

סכומי הילדים הן:

1. כל המסכות בסימטריה דו-צדדית

2. בכולן, הצורה החיצונית אינה זהה

לזו של ראש האדם.

3. חלקי הראש אינם ביחסים הריאליים

של פני האדם: האף והעיניים גדולים או

קטנים יתר על המדה, הפה חסר לעתים או קטן מאוד.

עשיה: לבקשם לעשות סקיצות למסכות מניר מקופל לחצי.

לתהליך שתיארתי כאן יש תוצאות טובות, גם בכתות א'-ג', וגם בכתה ו' של בית ספר או בסמינר.

כמובן שקיימת ה ב ע י ה : באיזו מדה מפריע תהליך זה את היצירה החפשית של ילד כשרוני רב-אמן?

נושא II - חנוכיות

1. חומר רקע: ההלכה, מנהגי עדות, נרות בגובה אחיד (אסור שנר יסתיר את משנהו, לכן - לא צורת קשת ולא חנוכיה עגולה), האם אלה חוקים מחיבים אותנו?
2. פונקציונאליות: איזה חומרים באים בחשבון, עמידה, תליה, מרחק בין נרות, אורך כללי וכו'.
3. תצוגת חנוכיות קדומות (מאות 18,19)

- התבוננות ושיחה: השפעת החומר על הצורה ובעיקר על העיטור. מתכת, אבן, קרמיקה. עשיה: סקיצות של המבנה הכללי של המוצגים, ע"י התלמידים.
- ספרות: גרקיס - החנוכיה; מוזיאון ישראל - חנוכיות במבנים ארכיטקטוניים. אוספים: מוזיאון ישראל, אוסף וולפסון, מוזיאון אתגרפיה ת"א ועוד.
4. חנוכיות מודרניות: סקיצות של הטלפנים והטל'צד או דגם, עשיה.
 5. ברור הטכניקה: ובקורת התוצאות, הקרנות שקופיות.

בדרך זו יש נסיון לפתח דרך להגדיל את יכולתו של התלמיד.

הוראת הקרמיקה בגיל החינוך

אראלה שפרוני-הררי (דברים ביום העיון)

א. על יצירתיות אצל הילד

אין ספק, שאחת המטרות החשובות של החינוך המודרני היא לפתח אישיות יצירתית, ולבטח, אין ספק שהעבודה בחומר היא גם אפיה יצירתי ראשוני וייחודי כשלעצמו וגם אמצעי מצויין לפתח אישיות יצירתית בכלל.

כמורים, חשוב לנו לזכור שהיצירתיות היא אותו אספקט, של האישיות המאפשר ליחיד לצרף פרטי מידע, ניסויים, צורות או חומרים מוכרים - ליחסים ולקשרים חדשים לגמרי, בלתי ידועים לו עד כה.

יכולתו זו, בתוספת החוויה, הרגש, האינטואיציה והדמיון - הם הבסיס ליוצר האמנותי. כמו כן חשוב לנו, המורים, לדעת ולהאמין שהיצירתיות נתנת לפתוח כמעט בכל גיל וכי היא קימת בצורה זו או אחרת, רבה או מעטה, כמעט בכל יחיד.

כמובן שיש רמות שונות ביצירתיות, אולם כאשר ילד מגיע ליצירה שלא ראה בשום מקום, ולא עשה עד כה דומה לה - אנו מדברים על יצירתיות אינדיבידואלית.

ההישג של יצירה כזו מעודד את הילד, ונותן לו חיזוק להמשך הפעילות היוצרת, כאשר העיקר הוא עצם תהליך היצירה: ההתנסות, המשחק בעובדות, עצם תהליך השילוב של המידע, ההרגשות, האינטואיציה והדמיון שיולידו את היצירה - הוא הנותן סיפוק. הילד לומד להענות לאתגר ולא להחשיב רק את המוצר המגמר.

כל הישג נוסף נוסך בתלמיד בטחון עצמי, מפתח חוסר תלות ומעודדו להסתמך על עצמו, ולפתח משך השנים של חנוכו דרך אישית למימוש רעיונותיו.

והיכן מקום המורה?

על המורה ללוות את הילד בכל השלבים, להגיש לו בצורה נכונה את החומרים, הכלים והאמצעים, ליצור תנאים לקבלת גרויים מהסביבה ומהחומרים, ללמוד להבין את העולם הפנימי המיוחד של הילד ואת דרכו האישית בשילוב כל הנתונים שהזכרנו - עד ליצירתו החדשה. עליו להקפיד שלילד תהיה תקשורת עם הזולת, כלומר להקנות לילד שפה אוביקטיבית בעזרתה יוכל התלמיד לתרגם את יצירתו האישית לנוסח קומוניקטיבי מובן.

על המורה לזכור שיצירה היא תמיד יציאה אל החדש, אל הבלתי בטוח מראש, לכן חשוב לפתח בילד את היכולת לעמוד בפני הבלתי ידוע מראש, לעורר ולחזק את דחף הסקרנות.

מכל שנאמר עד כה מתבקשת המסקנה שהאויב בהא הידיעה לפתוח יצירה הוא החינוך לקראת המקובל, הממוסגר, וכאן טמונה סכנה בכפיית ה"אני-היצירתי" של המורה על התלמיד.

ב. הצעות לתכנית רצופה של הוראת קרמיקה בגן ובביה"ס

המצב האידיאלי, לדעתי, הוא לאפשר לילד לווי כמעט מתמיד (לפחות זימון חוזר שוב ושוב) של עסוק-בחומר מגיל הגן ועד סוף י"א - י"ב, כאשר במציאות שלנו - בכתות הבוגרות, המסגרת היא של חוגי-בחירה.

אם נמשיל את הוראת הקרמיקה לסולם בעל שלבים רבים, כי אז הקשר עם החומר נוצר ונבנה רבדים, רבדים, כאשר בכל תקופת-גיל מוסיפים שלב. כך נוצר תהליך מתמשך ומדורג ללא הלחץ של זמן מצומצם, ובמשך השנים אנחנו יכולים להתאים את המטרות והתכנית לגיל, למצב הכתה וליכולת הילדים.

אנסה לשרטט תכנית כזו בקווים כלליים, כאשר כמובן העיקרון המדורג הוא העיקר ואילו הפרטים - נתנים לפסיחה, לשנוי או להעברה:

ש ל ב ר א ש ו ן : בגילים הצעירים ביותר - גן, כתה א'

המטרות: פתוח כושר הילד לקלוט רשמים תחושתיים-רב-משמעיים, יצירת בסיס להתפתחות אשיות יצירתית ותחילת פתוח היד כמכשיר. בגיל רך זה נסתפק ביצירת האווירה, התנאים והגרויים שיעוררו חוויות אצל הילד במפגשו עם חומר ובזימון דו-שיח אינטימי של הילד והחומר. אל לנו להתערב ולהפריע את חדות היצירה. בשלב זה אין הכרח שהמורה עצמה תהיה קרמיקאית - אלא רק בעלת גישה נכונה.

ש ל ב ש נ י : בכתות הראשונות של ביה"ס היסודי

נוספות המטרות הבאות: פתוח המודעות העצמית ליד כמכשיר: בהדרגה ובסבלנות ילמד הילד את האפשרויות הטמונות בהפעלת ידיו על החומר: תפישה, צביטה, גלגול, לחיצה, הכאה, לישה, החלקה, גרוד, חריתה, הטבעה וכו'. פתוח חושי-המשוש, העבודה בבסיס היד. הילד יהיה מודע למכשירו הטבעי וינסה לשכללו ולשפר את השמוש בידיו.

ראשית פתוח התחושה בחלל והכרת גוף תלת ממדי: השטחת חומר ועשית תבליט דו-ממדי ולעומתו תקיעת גוש חומר על קצה אצבע (ביד שמאל) וביד שניה (ימין) לצור את החומר תוך כדי סבוב הגוש על האצבע לכל הכיוונים. ראשית חבור חלקים נוספים. לאחר מצוי האפשרויות בקשוט בעזרת עצמים מזדמנים (מסמר, מקל, מסרק וכו').

פתוח הסקרנות ויצר החקירה: ראשית הסתכלות באדמות הסביבה, נסיון לעבוד בהן. שרפה בתוך מדורה.

ש ל ב ש ל י ש י : כתות הבינים של ביה"ס היסודי

שיפור היכולת הטכנית: יצירות עם עזרה טכנית קטנה: עבודה על גוף תומך (שנשלף אח"כ) - קופסת שמורים, גליל, בקבוק, קערית וכו' שהילד עוטר בחומר וממשיך על גב זה את יצירתו.

עשית כדור חלול וממנו להמשיך לבנות (דמות, חיה וכו') ולקשט. עשית ידיית קטנות ופשוטות.

המטרות של יצירה בחומר כאמצעי חינוכי וכמכשיר לימודי:

ראשית עבודה קולקטיבית. פתוח משמעת למסגרת חיצונית, התחשבות ותיאום עם הזו"ל: אפשרות של עבודה בקבוצות קטנות: החלפת דעות וקבלת החלטות משותפת, קבלת הנחיות ומטלות לבצוע, תרגום נכון של ההגבלות וניצול החופש שנתן. אפשר לנסות נושא נתון, תחילה בדרך המשחק: (היום בונים הכל רק מחוליות או רק מטבעות וכו'). להציע לבנות "ארמון חלומות", "ארמון מזמין", "ארמון מסוגר וכו' או: עצים שקטים, עצים בסערה. משחק סדר יומינו - דמויות ילדים (מחוליות) בכל מצבי היום (ישיבה, שכיבה, קריאה וכו'), להסתכלות בכל מצבי התנועה של הגוף. אפשרות אחרת היא לעורר מוטיבציה לעבודה בחומר ע"י ספור הקשור עם נושאי הלמידה או התנך תוך כדי שיחה ויצירת אוירה. אפשר גם להציע לקבוצת ילדים לבצע עבודה משותפת.

אפשרות של פתוח נושא למודי: לשון, ביטויים, תולדות הקרמיקה, ראשית התרבות האנושית, הכרות עם כלים קדומים. תחילת בנית כלים. כיצד קשטו אותם. מירוק. גרוי לחקירת אדמות הסביבה וחיפוש חומרים קרמיים, מחקר ועידוד לחפוש עצמי של תשובות לשאלות שמתעוררות. שרפות פרימיטיביות. בנית תנור באדמה. (עד כה היתה ההכוונה לעבודה פיסולית, לא לכלים). הקשוט - כמעט בלי צבע: הדבקות, גריעה, כלי-עזר, חריתה, שריטה, חותמות הטבעה וכו'.

ש ל ב ר ב י ע י : כתות חטיבת הבינים

ראשית הקנית טכנולוגיה בסיסית, ויצירת מוטיבציה לעבודה בחומר כבסיס לנושא ולמחקר:

תכונות החומר, התכווצות והתרחבות, נסויים, מדידה ושקילה, מחצבים, חומר ראשוני וחומר משני, התרוחות, מרבצי חומר, חומרי גלם, סיגים, (צריפה). הטפול בחומר, ייבוש המוצרים. הכנת צבעים, שמוש בצבעים, דנוג.

שיפור המיומנות: בניה בחוליות, גופים הנדסיים, הדקדוק התלת-ממדי - כדור, חרוט, גליל וכו', שילוב צורות.

בנית כלים, ידיעות, צמצום וכווץ הדופן והשפה תוך דחיסת החומר. בעיות פונקציונליות. מסכות פנים, לחיצה בתוך תדמית (קופסא, קערית וכו'), עבודה בחומרים צבעוניים: אורנמנטיקה: טכניקות קשוט: צביעה במכחול, בספוג, רסוס, שבילה, תדמית, באטיק, סקרפיטו.

העמקת הידע בתולדות הקרמיקה ותולדות האמנות: בקורים במוזיאונים, הכרות עם הממצאים הקדומים. לוחות קרמיים כאמצעי לספר אירועים, מצרים, בבל, אשור וכו'. כתב על לוחות קרמיים. אורנמנטיקה כשפה סמלית של עמים.

ש ל ב א ח ר ו ן : חוגי בחירה בכתות-ההמשך
הרחבת הידע בתהליכי העבודה. שיפור יכולת הבניה והעצוב של כלים שמושיים: קומקום, ידית, מכסה, זרבובית וכו'.

הבנת היחס בכלים שמושיים בין הצורה והפונקציונליות. בעיות אסתטיקה - דו ממד ותלת ממד (תרגיל).

פסול קרמי בבניה. פסול בקליפות חומר. המודעות לשפה הקרמית וטפוח כוון אישי. אפשרות של ספציאליזציה ובחירת כוון לפי הנטיות, כשהמורה עוזר לתלמידים במציאת הכוון האישי שלהם ליצירה ולבטוי אישי. הכנת זגוג פשוט, סדור תנור, שרפה, פרוק תנור, דנוג, יציקות פשוטות, פוזיטב-נגטיב, בחירת "עבודת-סיום",

ב ס כ ו ם - לאחר כל השלבים יש סכוי שחלק גדול מהתלמידים יגיעו לתחושת החומר, להבנה מה מתאים לעשות בחומר ומה לא, "יידבק בחיידק הקרמיקה" ויאהב את העבודה בחומר.

משך כל השנים ספג התלמיד את הדרוש לו: היכולת לחוות וליצור, מסורת, שפה, טכניקה, ומכל אלה יוכל בבא העת לבחור את הדרך למימוש רעיונותיו וליצור את המיוחד לו.

ג. דגשים בהכשרת המורים לקרמיקה

כדי להבטיח הדרכה נכונה של העבודה בחומר, מבלי לקטום את חוויות-היצירה תוך כדי פתוח המיומנות - צריך להכשיר מורים בעלי כישורים וגישה נכונה, שידעו ליצור מוטיבציה ליצירה, ברצוני להדגיש כמה נקודות חשובות:

* כדי להצליח - צריך המורה להיות בעצמו חדור אהבה לחומר וליצירה בו.

* בהיות היצירה מעין "יציאה" של התלמיד מתוך עצמו ומתוך תחומו הבעלדי - על המורה לעזור לו הן להבין את עצמו והן לצאת ממכלול אישיותו הפנימית - החוצה. אך מאחר שלרוב המורה הוא בעצמו אוטוריטה יוצרת - עליו להזהר לא לכפות על התלמיד את טעמו ופתרונותיו-הוא ביצירה.

* חשוב שהמורה יהיה סבלן להבשלת תהליכי היצירתיות של תלמידיו. אל לו ל"שלוף" מיד את התשובות, "לזרז" את הלמידה, אלא לחנכם לחפוש עצמי של הפתרונות.

* עזרת המורה תתבטא בהנחלת הכלים ובהקניית הדרכים למקד את הבעיות כדי לחפש ולמצוא את הפתרונות. משך התהליך ידריך המורה את תלמידיו לעשות סלקציה, לברור בנתונים ולתמצת חוויות ורעיונות.

* חוזר ושוב, יעודד המורה את התלמיד לבטוח בעצמו ולסמוך על עצמו. חשוב לקיים הערכה ובקורת עצמית של התלמיד על עבודותיו והשגיו, עוד לפני שנעשית הבקורת החיצונית או לפני שנתנים הציונים.

* אסור למורה ליצור צפיות כאילו המוצר המגמר וכמות המוצרים הם העיקר, אלא להשתדל ליצור אווירת ספוק, הנאה וענין בתהליכי העבודה עצמם. לכן רצוי להנהיג שלא כל מוצר חייב לעמוד בתערוכה, אלא רק מוצרים נבחרים, עליהם יחליטו יחד המורה והתלמיד. במקביל יש להסביר להורים ולילדים כאחד, שאת יצירת הילד מכוונים הצרכים הפנימיים של התלמיד ומפגשו עם החומר ולא צרכי-ההורים למתנות או לשימוש או הכלים שראו בחנות. אין הילד בית-חרושת ל"מוצרי-מתנות".

* ואחרון אחרון: ההוראה גם היא תהליך יוצר. בתהליך ההוראה מקבל המורה "הזון חוזר" מאופי התלמידים ומנתוני-הכיתה והוא מגיב בהתאם. אין כיתה דומה לקודמתה ואל למורה לחזור על עצמו בדיוק שוב ושוב, שנה אחר שנה.

* *

*

הוראת קרמיקה - בנין יד

אורה איילון

את העבודה בחומר, אני רואה, כיצירה בשפה מסוימת - שפת החומר. וכמו בכל מקום שבו יוצרים, גם פה, צריך להכיר ולדעת את מירב האפשרויות הטמונות במידיום הזה. אחריותי כמורה היא לתת לתלמידים את הכלים ליצירה במידיום הזה.

הרבה זמן הקדשתי למחשבה, מה ללמד בזמן המצומצם, הנתון בידי, איך ללמד, במה להרחיב ובמה לצמצם.

מכוון שכמו בכל דבר אחר בחיים, כך גם בהוראה, אני צריכה להציב לפני סולם עדי-פויות, השאלה היתה מה להעמיד בעדיפות ראשונה: -

לימוד מצומצם אך פרפקציוניסטי ולהגיע לטכניקה גבוהה, או לימוד יותר כולל, הפותח הרבה חלונות והרבה כיוונים בפני התלמיד.

מכיוון שהתלמידים אותם אני מלמדת עדיין צעירים, (16-18) ואין לי שום בטחון שה-קרמיקה, אכן, תהיה מקצועם בחיים, הגעתי למסקנה שעדיף להציג בפניהם נקודת מבט יותר כוללת, הכרה רחבה של הדברים, הרבה זוויות הסתכלות, מקסימום בעיות שלהם עליהם לחפש מה שיותר פתרונות - כך שאספיק במשך השנה לגעת בבעיות אמנויות רבות ולפתוח בפניהם אפשרויות רבות, גם אם זה יהיה על חשבון היכולת הטכנית, בידי-עה שזו - יכולה להשתכלל עם השנים גם בעבודה עצמית. תלמיד אשר ימשיך לעבוד במקצוע, תוך כדי עבודה רבה, יכולתו הטכנית תגבר, ואם יהיו בידי הכלים לכך, יוכל להמשיך ליצור לבדו, להתמודד עם בעיות, צורות, אפשרויות ביטוי שונות, דרך העברת מסרים וכו'. התלמיד שלא ימשיך בקרמיקה כמקצוע, רק הרוויח מהלמידה כאשר ההשכלה יכולה להעשות בכל יצירה תלת מימדית והסתכלותו על יצירות של אחרים תהיה יותר מעמיקה.

לעומת זאת עם אתמקד במשך השנה בנושאים בודדים, ואפילו יגיעו התלמידים ליכולת טכנית מעולה, מה הלאה? האם ימשיכו תמיד לעשות את אותם הדברים? לא! מטרתי היא שהם ימשיכו ליצור ולחפש תוך התקדמות בלתי פוסקת.

כאשר אני מדברת על כלים המאפשרים יצירה אני מתכוונת לכלים של שפיטה, בחינה, הסתכלות, מחשבה, יחסי גודל, מתחים, העברת מסרים ונושאים תאורטיים אחרים. בנוסף חשוב מאוד, כמובן, לתת גם את הכלים המעשיים, וזו העבודה המעשית בחומר ויצירת הצורות בטכניקות שונות שתאפשרנה להם להעביר למעשה את מה שהם רואים ומתכננים באופן תיאורטי.

כדי למסור לתלמידים כלים מעשיים ומופשטים כאחת, לדעתי, ההוראה צריכה להיות שיטתית ונבנת נדבך על נדבך.

אני מכירה את הגישה האומרת: "תן לתלמיד ליצור באופן חופשי, התבטאות עצמית, ואתה כמורה תתערב רק כאשר הוא מגיע למצב שאינו יכול לפתור בעיות טכניות". לא כך אני רואה את תפקידי. מנסיון, נוכחתי שתלמידים העובדים זמן רב בשיטה זו מרגישים שאינם מתקדמים, או שהם דורכים במקום. הדבר מתסכל, ומרפה ידיים. יתכן שדרך זן טובה בשטחים מסויימים (כמו ריפוי בעיסוק, או עבודה עם הגיל הרך). מנסיוני אפילו במסגרת של חוגי חובבים, התמדה ממושכת היא תוצאה של התקדמות, והרגשת ההתקדמות באה כתוצאה של למידה שיטתית.

כאשר אני אומרת למידה שיטתית היא יכולה להיות בדרכים שונות, מאספקטים שונים ועל רמות שונות, אך צריכה להיות הרגשה של התקדמות מנושא לנושא או מתרגיל לתרגיל.

לכן, לכל שעור, או תרגיל שאני נותנת, אני מציבה לעצמי מטרות שבדרך כלל הולכות ומתרבות ונהיות מורכבות יותר ויותר. המטרות תמיד, לכל שעור, הן כפולות: גם מטרה טכנית וגם מטרה צורנית או תוכנית. זאת כדי לחסוך בזמן. אף פעם לא אלמד טכניקה לשמה בלבד, אלא באותו זמן אציב מטרות צורניות שהן חשובות באותה מידה כמו במטרה הטכנית ואף יותר.

כך לדוגמא: אם אני מתחילה כתרגיל ראשון עם כדור, בטכניקה של פינצ'ינג (כדור חלול מגוש אחד) - המטרה שלי היא שהתלמידים ידעו לעשות כדור חלול בטכניקה זו, אך באותה מידה יש לי פה מטרות צורניות שאותן אני מבהירה במהלך השעור: - טיפול בנפח בחלל: - המסה של הכדור לעומת החלל החיצוני. - התחושות שיכולות לעבור דרך הכדור. - החלל הפנימי של הכדור (אם הוא נראה או לא). - אפשרויות של אור וצל בכדור. - הבלטה, שקע, פתח. - יחסי הגודל בחלוקה הפנימית של הכדור.

כאשר אני מעבירה את התרגיל אני מוסרת את כל לי ה מ ש ח ק, ובתרגילים הראשונים הם מאוד נוקשים ומצומצמים. ככל שהתרגילים מתפתחים, הם ניפתחים ליותר אפשרויות ונהיים מורכבים יותר. כך למשל, בתרגיל של הכדור, התחושה או המילה הראשונה שצריכה לעלות בדעתנו כאשר רואים את העבודה היא המילה: כדור.

אך בתרגיל שני אתן כבר 2 כדורים ויותר, כאשר היחס ביניהם הוא מרכיב חשוב, ופה צריך להווצר מעין משפט. כאשר כל תלמיד יבחר לו את מה שרצה למסור במשפט זה. כאן כבר נכנסות מטרות נוספות: יחס בין מסה למסה, אפשרות של מסירת תחושה או מצב, דרך התפתחות של צורות וכו'.

לא כאן המקום לפרט סידרה של תרגילים למשך כל השנה. אך לאחר שעסקו התלמידים בתרגילים של מישטחים, טקסטורות, עדשות וכו', אוכל לחזור בסוף השנה לנושא של כדור בהבט לגמרי שונה. כאשר בידי התלמידים ישנם הרבה כלים נוספים אוכל לתת תרגיל שנושאו יותר מופשט כמו: כליאה, סגירה, תחימה וכו', כאשר במרכזו כדור. או תרגיל כמו: "מתקרב ומתרחק" כאשר הבסיס לתחושה הוא הכדור.

אחד הדברים החשובים במהלך השעורים היא ביקורת-עבודות שאותה אנחנו מבצעים בכתה לאחר גמר כל תרגיל. ושוב אני יודעת שישנן גישות שונות לנושא. ישנם הגורסים שאין לנו זכות להתערב, אך לדעתי אין הוראת אמנות שהיא אוביקטיבית. אינני מסוגלת למצוא דרך טובה יותר מאשר ביקורת-עבודות כדי להראות ולהצביע בפני התלמידים על הבעיות והפתרונות בצידם, יהיו טובים יותר או פחות, מעניינים יותר או פחות וכו'.

הביקורת צריכה להיות קונסטרוקטיבית, עניינית. השאיפה שלי, לשתף את התלמידים יותר ויותר בביקורת, עד שלמעשה הם מבצעים אותה ואני המנחה.

כך ילמד התלמיד לבקר את עבודתו שלו ולהגיע לעצמאות ביצירתו, לבקר ולשפוט עבודות אחרות.



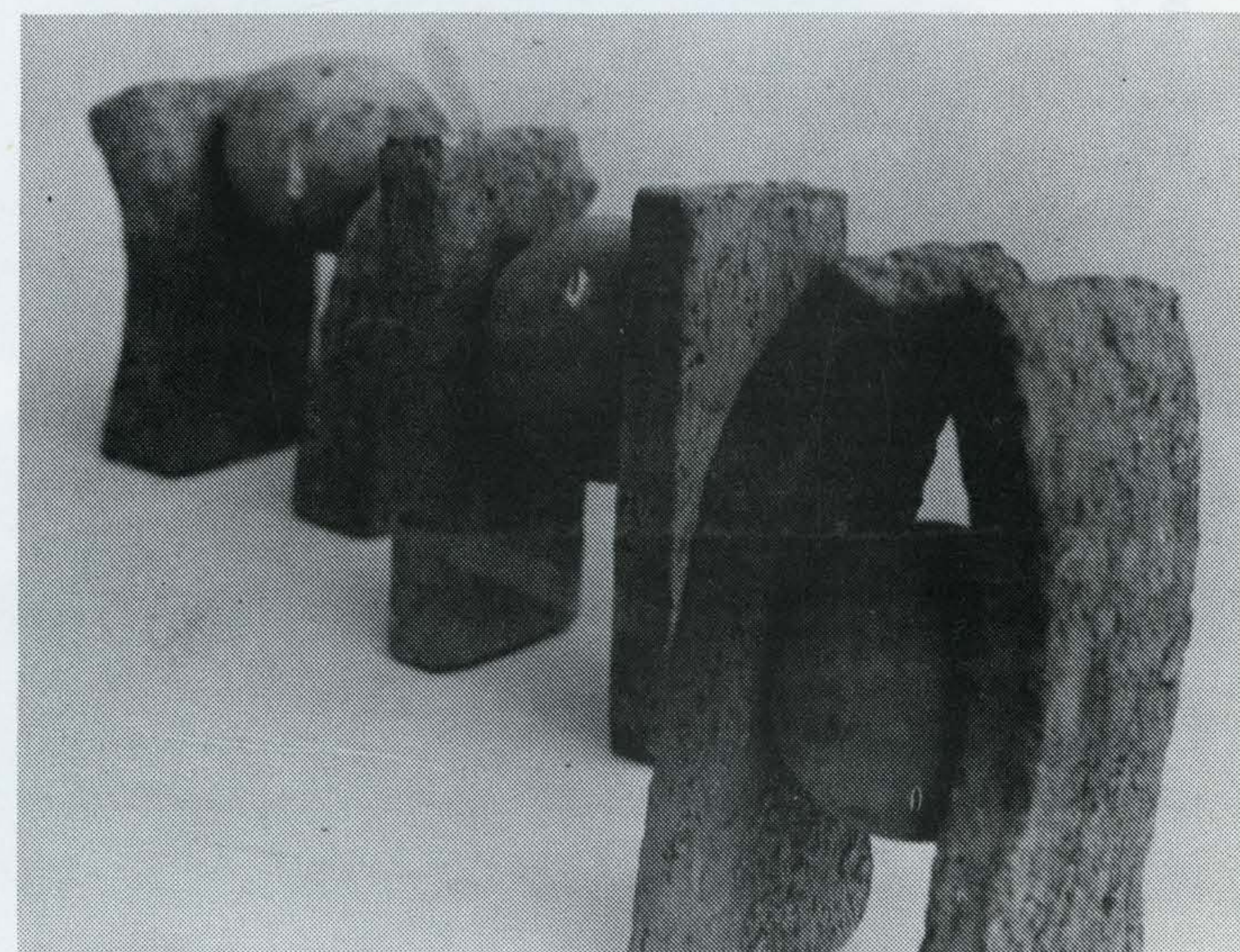
תרגיל שני - "משפט מכדורים"



תרגיל שני - "משפט" מכדורים

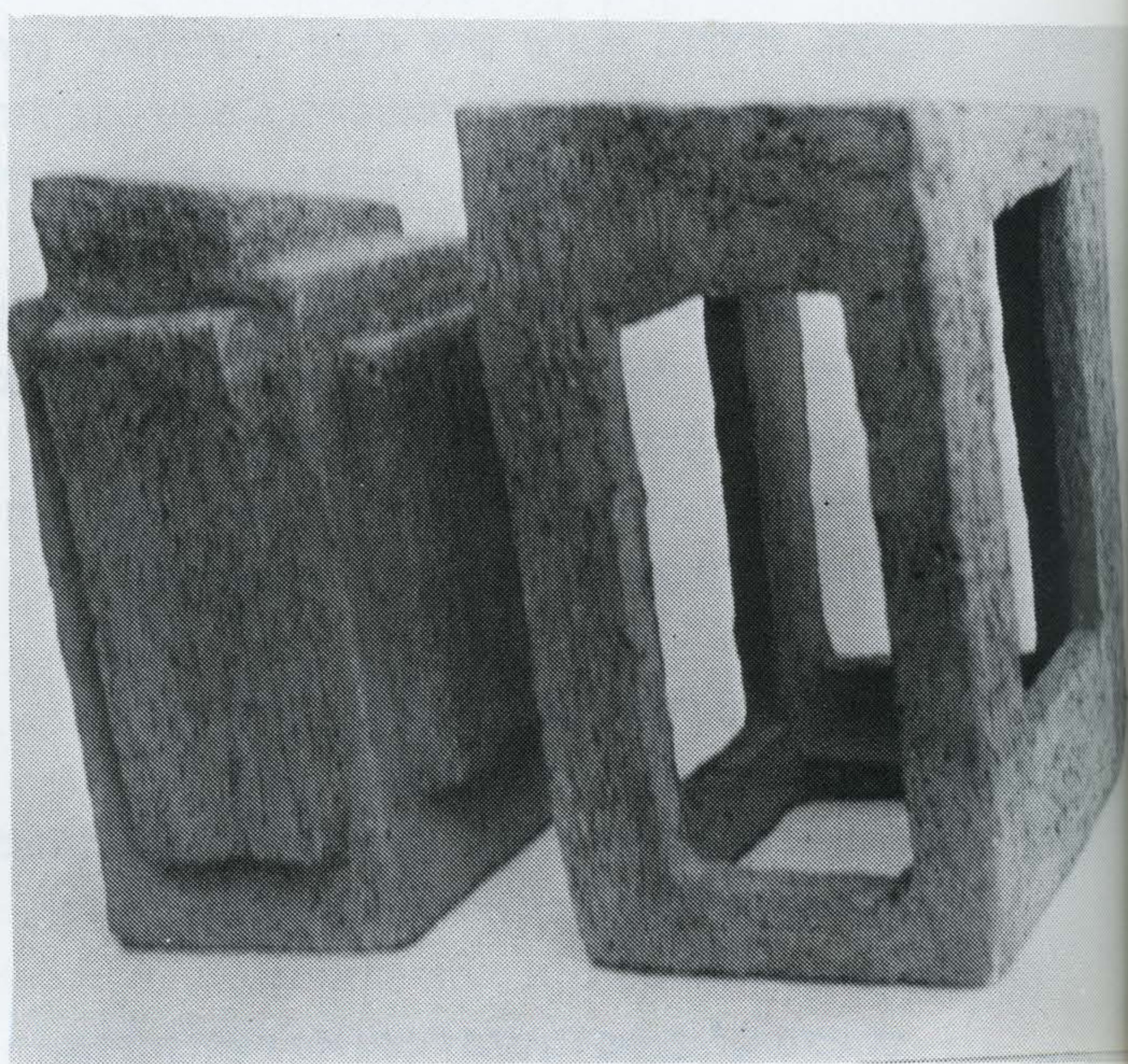
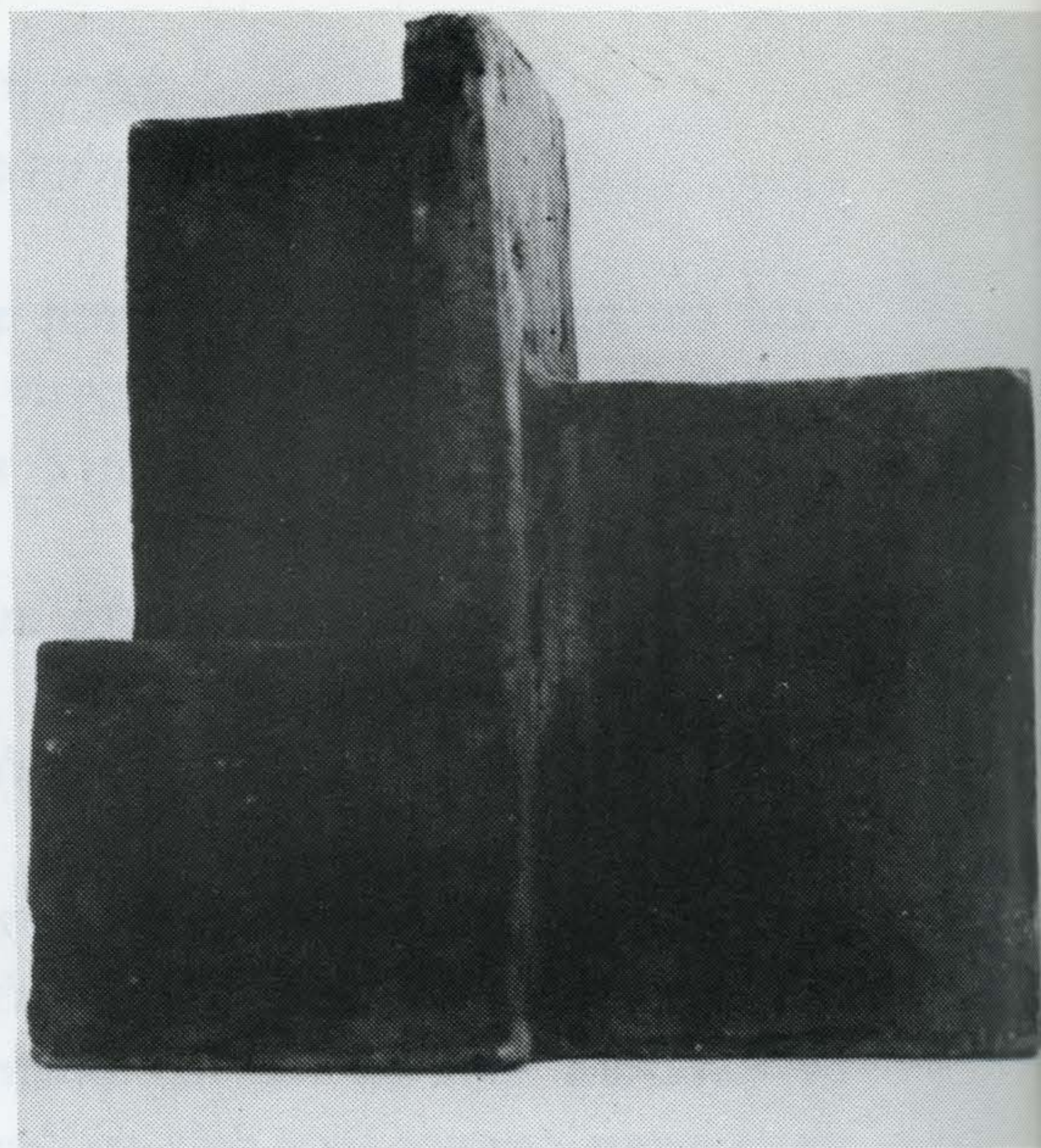
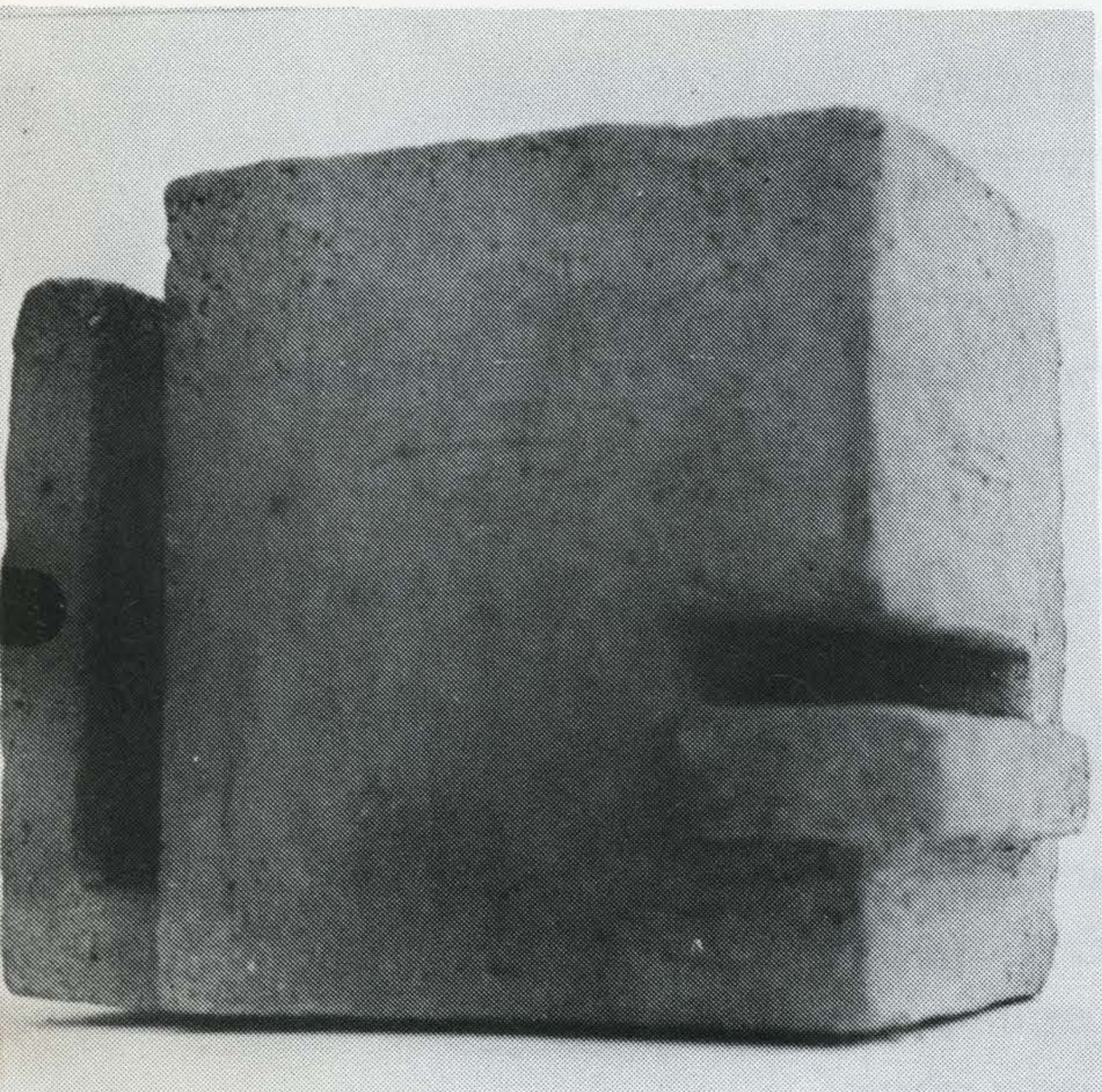


תרגיל ראשון - כדור



תרגיל שני - "משפט" מכדורים

תרגילים בבי"ס תיכון מקצועי י"ד (ויצו צרפת), ת"א - המורה : אורה אילון



תיכון מקצועי עירוני י"ד (ויצו צרפת), ת"א - המורה: אורה אילון
 חרגול תחשיב: עבודה במחשבים

עבודתי עם ילדים

אלקה קלופשטוק

לאחר יום העיון, שם הקרנתי שקופיות של עבודות הילדים, נתבקשתי לכתוב על דרך עבודתי. לאמיתו של דבר - דרך עבודתי היא אינטואיטיבית בעיקרה. ספקות ולבטים מלווים אותי כל הזמן. עדיין לא גבשתי לי דרך עבודה מובנית.

אני עובדת בחוגים, עם ילדים בגילים מעורבים (6 - 12), בקבוצות של 5-8, בסטודיו שלי ובדרך כלל אחה"צ.

מה שמנחה אותי הוא הרצון העז לאפשר לכל ילד לעשות ככל העולה על רוחו, באמצעות החומר: לשחק, להתנסות וליצור.

בתחילת השנה אני מתחילה בטכניקה אחת בסיסית: עשית כדור והפיכתו לחלול ע"י לחיצות. מנקודת מוצא זו - יוצא כל ילד לדרכו האישית.

כל הטכניקות האחרות: חבורים, תוספות, משטחים, חוליות וכו' - נלמדות בהתאם לצרכי השעה, כשהדבר נדרש לילד כדי לבצע רעיון כלשהו.

העבודה בקבוצה גילית מעורבת תורמת לאוירה טובה ולא תחרותית ולעזרה הדדית בקבוצה. הילדים רואים שיש מקום ל"סגנונות" ודרכי בטוי שונים, לעבודה פרועה וספונטנית בצד עבודה נקיה ומעובדת, ונהנים מעבודות חבריהם.

לרוב איני מציעה נושאים לעבודה, והילדים התרגלו להקשיב לעצמם והרעיונות באים מתוכם.

מסתבר שילדים צעירים ביותר (כבר מכתה א' או ב') מסוגלים בד"כ לבנות דברים מורכבים מאד, לשלב טכניקות שונות ואף להתמיד בעבודה אחת במשך כמה שבועות, כאשר ברצונם להגשים איזו תכנית אישית.

חלק מהילדים משתתפים בחוג באופן רצוף, משך כמה שנים ומעניין לעקוב אחרי התפתחותם והשתנות מוקדי העניין שלהם עם השנים.

כללית נוכחתי לדעת ש:

- הילדים נהנים מאד לבוא לשעור
- לומדים להכיר את החומר - האפשרויות הטמונות בו ומגבלותו
- מגיעים לשליטה טובה בכל הטכניקות של בנית יד
- מציבים לעצמם בעיות ופותרים אותן
- סומכים על עצמם ונהנים לבצע את רעיונותיהם.

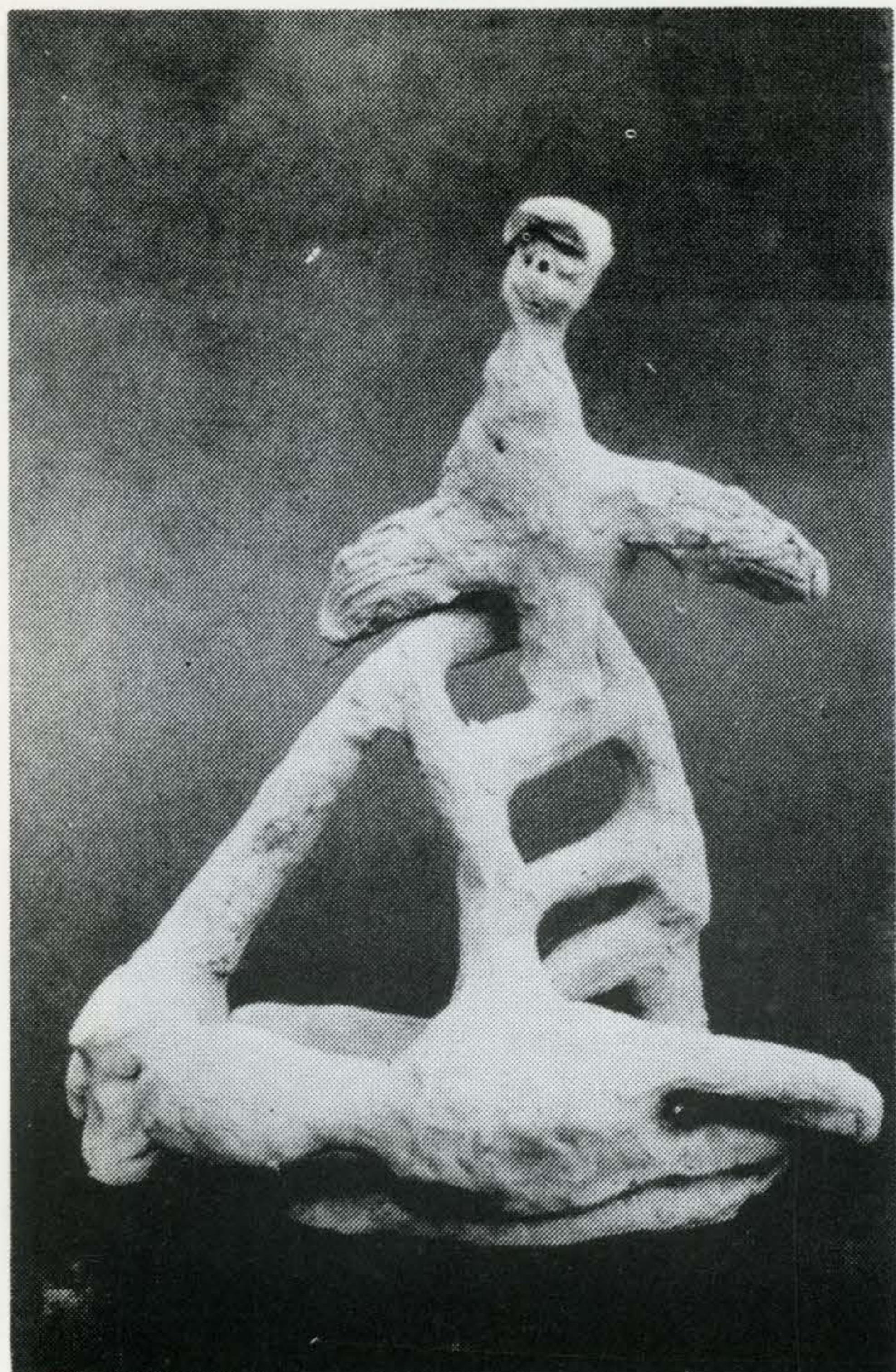
יש בסטודיו ספר עבה עם צלומי חיות, עופות ושאר יצורים, וילדים רבים שואבים ממנו רעיונות. יש המנסים להתקרב למציאות ויש המתעניינים בהיבט אחר והדבר משתנה גם בהתאם לגיל ולהתפתחות הילד.

אני מאמינה שיש דרכים רבות לעבודה עם ילדים וכל אחד צריך לחפש את הדרך המתאימה לאישיותו. כשלעצמי נוכחתי שזו הדרך הנכונה בשבילי. ויתכן שאישיות סמכותית יותר תצליח יפה בדרך מובנית.

אני מנסה ליצור תנאים מזמינים לעבודה הן בחמרים והן באווירה. ליצור קשר אישי עם כל ילד ולשוחח עימו על דרכים לבצוע רעיונותיו, ולעזור בפתרונות טכניים כשהדבר נדרש. מדי פעם הילדים עורכים ניסויים בהכנת חומר. מביאים אדמות שונות ובודקים את "ערכן הקרמי". הם לומדים להכיר את התנור וכו'.

יש לי לבטים לגבי דרך עבודה כל כך "פתוחה" במיוחד לגבי ילדים איטיים ועצורים - לפעמים נראה לי שהיו זקוקים ליותר גרויים חיצוניים והכוונה, אך רוחם המשוחררת של הילדים מקסימה אותי ואני חוששת שמתוך רצון לעזור בשעת דחק אני עלולה לחסום, לנתק ולהרוס את החשוב מכל.

כיון שאני עובדת גם עם מבוגרים (וגם נכללת בקהלם) אני רואה מה אבד להם. ועוד: כל ילד יוצר מתוך עולמו, ובגודל אישי - אליעזר אוהב מיניאטורות. דני עובד בגדול (ותמיד משתאה למראה העבודה הגמורה ובקושי מאמין שהוא יצר אותה). עמיחי "נתקע" שנה שלמה עם הליקופטרים. וגיא מנסה ליצור מזרקה שתפעל ללא עזרת מקור מים קבוע או משאבה. כל ילד הוא עולם מלא. אני לומדת יחדם איתם וגם סימני השאלה נשארים בעינם.



יונתן, בן 7, "סולם יעקב"



גאי בוטביה, בן 12



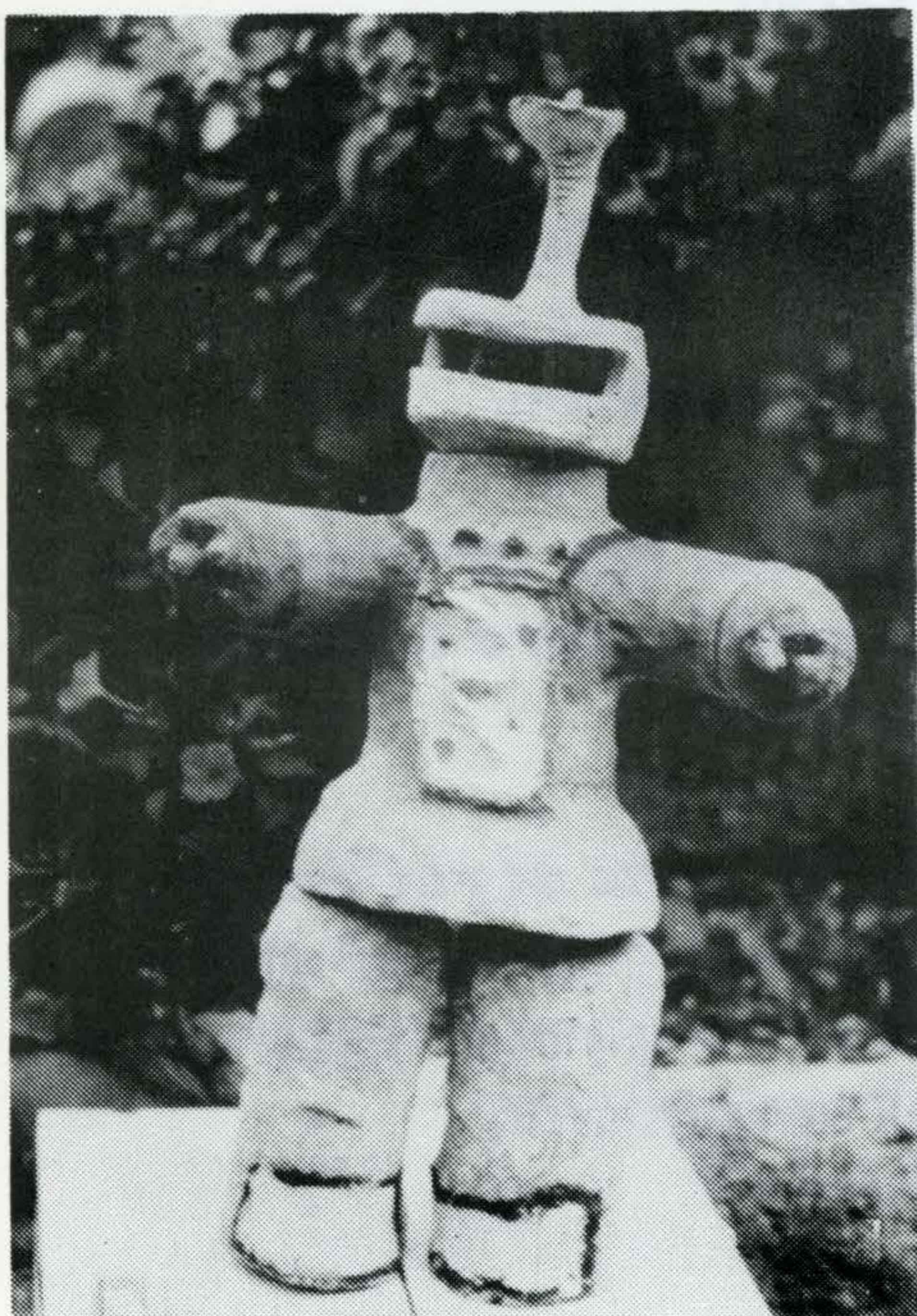
אורי, בן 6



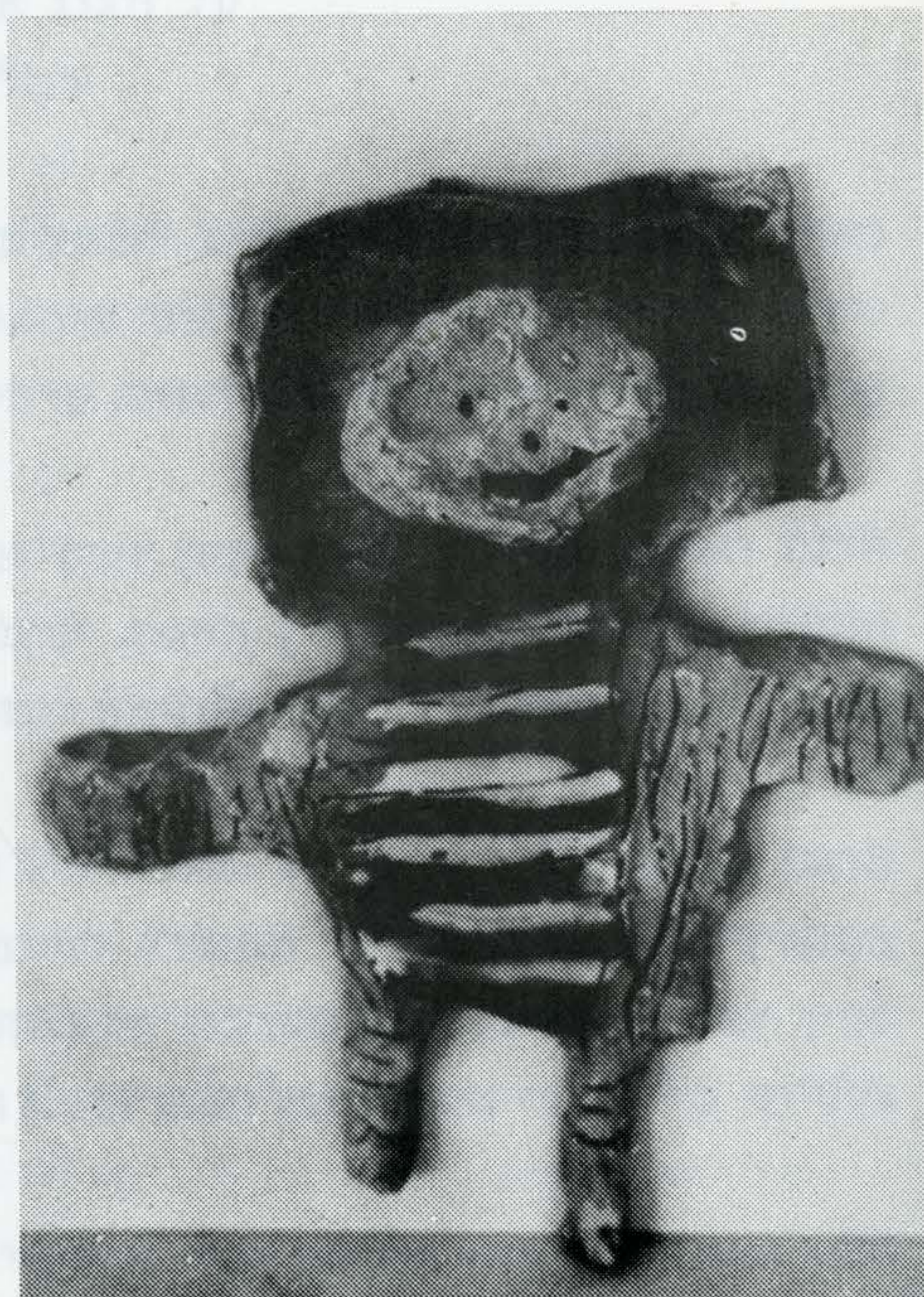
עמיחי, בן 8.5, "רובין הוד"

חוג ילדים - אלקה קלופשטוק

דני, בגילים שונים. התפתחות ושנוי מוקדי התענינות מעבודה חופשית,
 לרובוט ענק, לאי.טי. מדויק, ולעבודה מופשטת
 חוג ילדים - אלקה קלופשטוק



דני, בן 7.5



דני, בן 6



דני, בן 8.5



דני, בן 8

על זיגוג אחד וצאצאיו

רחל שכנר

באחד השעורים בתורת החומרים והתהליכים הקרמיים במכון לאמנות בסמינר אורנים, ניסינו לבנות דגם לפיתוח זיגוגים שיתאים גם לבעלי ידע לא רב בנושא, כתלמידי קרמיקה, מורים ומדריכים במועדונים, קרמיקאים מתחילים וחובבים.

הדגם הפשוט במבנהו אינו רעיון חדש או מפתיע אלא, מציע דרך שיטתית מובנית ופשוטה בחיפוש, שיפור וגיוון הזיגוג. קרמיקאים מנוסים משתמשים בו בגמישות רבה אם כי לא תמיד הם רואים בפעולותיהם דגם מובנה כל שהוא.

הדגם מבוסס על "משחק" של שינוי רכיב אחד, או יותר, בהרכב של זיגוג מוכר. החומר המחליף יהיה מסוג החומר המקורי. לדוגמה: חרסית תחליף חרסית, מתיך אחד יחליף מתיך אחר וכד'. הניסויים שערכנו היו בתחום הטמפרטורה הנמוכה, 1000-1100 מעלות צלסיוס. כל הניסויים נעשו על חומר K-17 ו-K-15 דק-דק של קרנת.

זיגוג האם לניסוי היה ההרכב הבא: (באחוזי משקל)

60 בורקס

30 חרסית מוצא

10 בדיל

100 סה"כ

זיגוג זה מוכר יותר בתוספת 3-5% תחמוצת ברזל אדומה.

בניתוח הרכב זה בולטים שלושת התחומים: בורקס - מתיך נמרץ, מוצא - חרסית ובדיל - מאטם. לרשותנו עמדו התחליפים הבאים:

בורקס: פריטת בורקס 90198 של דגוסה או פריטה ג'י 164 של קרנת. שתי הפריטות זהות בהרכבן המולקולרי.

(הגבלנו עצמנו לזיגוג בורקס).

חרסיות: השתמשנו בחרסיות הנתיכות בלבד: בול-קליי, מוצא, יהוא (*) וחרסיות מקומיות.

(*) יהוא - חרסית אדומה מאזור ירוחם. נקנתה במפעלי "מחצבים" באזור התעשייה בעכו.

מאטמים: על הבדיל ויתרנו בגלל מחירו הגבוה. השתמשנו בצרקוניום סיליקט, טיטן ורוטיל.

בשלב א' החלפנו בכל ניסוי רכיב אחד.

בשלב ב' החלפנו שני רכיבים.

בשלב ג' החלפנו את כל השלשה.

להלן הפירוט, הרכב מספר 1. שמש הרכב האם:

ש ל ב א'

1. 60 בורקס	2. 60 בורקס	3. 60 בורקס
30 מוצא	30 מוצא	30 מוצא
10 צירקוניום סיליקט	10 טיטן	10 רוטיל
4. 60 בורקס	5. 60 בורקס	6. 60 פריטת בורקס
30 יהוא	30 בול קליי	30 מוצא
10 צירקוניום סיליקט	10 צירקוניום סיליקט	10 צירקוניום סיליקט

ש ל ב ב'

7. 60 בורקס	8. 60 בורקס	9. 60 בורקס
30 יהוא	30 יהוא	30 בול קליי
10 טיטן	10 רוטיל	10 טיטן
10. 60 בורקס	11. 60 פריטת בורקס	12. 60 פריטת בורקס
30 בול קליי	30 יהוא	30 בול קליי
10 רוטיל	10 צירקוניום סיליקט	10 צירקוניום סיליקט

13. 60 פריטת בורקס	14. 60 פריטת בורקס
30 מוצא	30 מוצא
10 טיטן	10 רוטיל

ש ל ב ג'

15. 60 פריטת בורקס	16. 60 פריטת בורקס	17. 60 פריטת בורקס
30 יהוא	30 יהוא	30 בול קליי
10 טיטן	10 רוטיל	10 טיטן
18. 60 פריטת בורקס		
30 בול קליי		
10 רוטיל		

כל אחד מ-18 ההרכבים הללו שמש כבסיס ונוסה בתוספת תחמוצות מתכתיות:
 5% - 3 תחמוצת ברזל אדומה. 2% - 1/2 תחמוצת קובלט ו-5% - 4 תחמוצת נחושת.
 הגבלנו עצמנו בגלל תנאי המקום, אך אפשר להאריך ברשימה זו ולשלב יותר מצובען
 אחד באותו זיגוג.

תוצאות רוב הזיגוגים בניסוי היו טובות ומשביעות רצון. בחלקן בעלות נזילות גבוהה או סדקים, בחלקן בעלות מרקם מענין וגוונים נעימים. העדפת התלמידות הצביעה על ההרכבים שהכילו פריטה במקום הבורקס.

מכיון שהזיגוגים הללו מכילים אחוז גבוה של חרסית פלסטית הם מתאימים גם ל"שריפה אחת". ואמנם, כל ניסוי שעשינו נטבל פעמיים, פעם על חרס שרוף ל-900 מעלות צלסיוס ופעם על חומר יבש ובלתי שרוף. ברוב המקרים תוצאות השרפה האחת היו טובות ויפות יותר.

בכמה ניסויים החלפנו את המוצא בחרסיות מקומיות. הפתיעו לטובה חרסית מהר חריף וחרסית נבטים.

אפשר להרחיב את הניסוי ע"י שמוש בגיר, אבץ ומגנזיום קרבונט במקום המאטם או כחלק ממנו (כשמדובר בזיגוג לטמפרטורה נמוכה), או פיצול נוסף של הפריטה ו/או החרסית. אפשר לנסות פריטה אלקלינית אחרת. (בסדנת הקרמיקה בסמינר אורנים נמנעים משמוש בתחמוצות עופרת או פריטות רוויות עופרת).

אפר עצים, אבקת בזלת ואבקת טוף יכולים גם הם לשמש תחליף למאטם או לפצלת השדה המופיעה בהרכבים של זיגוגים אחרים, או להתפצל על פני קבוצה זו, לרבות הקוורץ.

על פי הדגם שהוצע כאן אפשר לפתח מערכת ניסויים להרכבים אחרים ולהקים "משפחות" חדשות של זיגוגים כשהעיקרון הוא שבשלב הראשון מחליפים רכיב אחד באחיו מאותו תחום, כלומר, חרסית בחרסית אחרת, פצלת שדה אחת באחרת וכך לגבי המאטמים והצובענים, ובשלב הבאים מחליפים יותר מרכיב אחד בו זמנית. למי שאינו מתמצא בחלוקה זו ל"קבוצות תפקיד" מוצעת הרשימה הבאה הכוללת חומרים מוכרים ומצויים בארץ:

קבוצת החרסיות: בול קליי, מוצא, יהוא, קאולין נגב (0/5)

מתיכים נמרצים: בורקס, קולמנייט ופריטות שונות. (למעט פריטות עופרת).

פצלת השדה: פצלת אשלגנית (פלדספר נורווגי), פצלת נתרנית (פלדספר איטלקי ואלביט אופיר) ונפלין סינייט.

מאטמים: בדיל (יקר מאד) טיטן, רוטיל, צירקוניום סיליקט. בטמפרטורות נמוכות גם גיר, אבץ פחמת מגנזיום.

קוורץ: יכול להיות מוחלף כלו או בחלקו ע"י אפר עצים או בזלת וטוף.

בעיה שהעסיקה אותנו בזמן הניסוי היתה סימון ומיספור כל הרכב והרכב כדי להבטיח מעקב אמין ותקף אחר התוצאות. נושא זה מחייב כבר כתבה נפרדת.

אנטומיה של תערוכה בעקבות "כולם יושבים"

ציונה שמש

תערוכה נוצרת בדרך כלל מתוך כמה אפשרויות, האחת - הצטברות עבודות בסטודיו - ובמקביל הצורך לחשיפה (אישי מאוד) של אמן בחברה-צרכנית. אפשרות שניה - גירוי מסוים שאינו נותן מנוחה או דחיפה חיצונית (שאינה מניחה) - מבקשים, מציעים לך "לעשות-תערוכה".

דרך זו היא סיפור חיי - כל אחת מ-13 תערוכות היחיד שלי (וקבוצתיות לא כל שכן) היתה היענות לבקשת מישהו (אוצר, איש גלריה וכו') וכל אחת מהן קשורה אצלי בתודה ל"דוחף".

לעשיה מוזמנת חלק חשוב בחיי - והדבר נכון גם לגבי תערוכות (רק שיבקשו). התערוכה "כולם-יושבים" נוצרה בזכותו של יואב דגון מנהל מוזיאון - הרצליה. בקשתו באה בזמן - בו החלטתי להציג גם מחוץ למלבן התל-אביבי (ומצד שני - לנוח מתערוכות בכלל -) בנוסף - החלל המעולה של המוזיאון (אד' יעקב רכטר) דבר שהיה תמיד הפרט החשוב ביותר עבורי בכל החלטה איפה להציג.

"יואב - והחלל" דחפו אותי לתערוכה במרחב זמן של שנה - בבעיה הנצחית - באיזה מכל הרעיונות לטפל ראשון - מי החשוב באמת ומי נכון לעכשיו - האם זה האחד המטריד ביותר - באמת הטוב ביותר? הבעיה להחליט בין חמישה רעיונות שונים - העסיקה אותי כחצי-שנה. כדרכי אני יוצרת בסדרות בקבוצת עבודות המתקשרות לאחת (האם הן מתקשרות לאחת?) כמחאה על חסר משך זמן באמנות פלסטית (עבודה של שנה נראית ב"הנף" עין אחד ושנים לפיסול לעומת יתר האמנות יות בהן מוכתב משך הקליטה ע"י היוצר).

ההחלטה לעשות את "כולם - יושבים" באה כשחלק גדול מהתערוכה (ואחרת לחלוטין) כבר היה קיים. הרגשתי צורך להצמד לא רק לחללו היפה של המוזיאון - אלא גם למשמעו עותו הייחודית בית "יד-לבנים" -

השנה עברה עלי בעיסוק אובססיבי של מלחמה - במלחמת לבנון - של הפגנות נגד מוות הבא מידי אדם - אך מימיני ומשמאלי מתו חברי - "מידי שמים" - (קוד תאים שהשתבש) מצאתי עצמי עצובה אך מקבלת בהבנה (כדרכנו בחיים). החלטתי להתמודד עם ההמתנה - והפסיכיות בה אנו מקבלים את בגידת גופנו בנו - כחוליה מקשרת עם הבית שהוקדש לנופלים האחרים -

עבדתי עם תכנית המקום בתכנון מדויק ונוקשה - עבדתי במהירות מבהילה עם תאריך פתיחה (ואלף התחייבויות אחרות) - נסיעה ליפן תוך כדי עבודה על קבוצת כולם יושבים (לחודש - בו התיבשו הפסלים) גרמה לי לעצבנות מרובה ופחד איום שכשאחזור ארצה לעשות הכל מחדש ואחרת - למזלי זה לא קרה. המזרח הרחוק נתן לי חיזוקים לאפשרות של עיסוק מתמיד בנושא אחד - (אדם כמרכז היצירה).

לתערוכה שני חלקים. "כולם יושבים" - על 25 מבני חומר $30 \times 30 \times 60$ דמויי קואור-דינטות שניתקו מכדור-הארץ, או מזבחים, או מצבות יושבות תשע דמויות אדם-גברים במצבי אינוחות שונים - בפסיביות מוחלטת על שאר ה"בסיסים" אלמנטים שונים מחיי יום-יום ורובם מצפים ליושבים נוספים.

סה"כ ריבוע של 7,5 על 7,5 מ' - מיתחם בניה תרבותי-אנושי (לעומת המערה הרכה וכו') מערך הישיבה היה לפי סדר ההתפרקות כשרובם מפנים הגב לחדר הזיכרון. העבודות עסקו בהתפוררות הפיזית וניסיתי לתת לחומר תחושת עור, קליפה בגבול ההתפרקות - קליפות דקות במיוחד עד כדי מערכת סדקים כחלק מהטקסטורה.

כסמל צורני לאבדן-הנפש, הנוזלים, ("כי הדם הוא הנפש") יצרתי בפסלים אלמנטים של נזילות מיציקות אלומיניום ממורק בדרגות שונות של התפרצות - מטיפה זעירה ועד כף-רגל-מתכתית - עשית האלמנטים מאלומיניום (יצירת הדגם מקל-קר לאחר שהפך הפסל - יציקה ומרוק) הפכו את הפסלים ליקרים באופן בלתי נסבל -

חלקה השני של התערוכה "צל-אדם אינו אדם", צללים של דמויות אנשים כממצאים ארכיאולוגיים של קליפות דקות שבורות ומודבקות על הקיר והרצפה בעיוות גדלים ופרופורציות כדרכו של הצל בשעות שונות של היום - ובנוסף אלמנטים כסמלים - לנושא ההתייבשות - בסיפור של "מה שעובר עלינו משפיע גם על הצל המלווה אותנו". ילדתי אספה ברחובות קופסאות מיצים מעוכות, מאה ועשרים במקום אלף - ואני רצתי את כל הארץ לחפש ג'ארה אחת ורודה ותמימה.

שני דברים חשוב לציין: מוזיאון הרצליה כמקדיש עצמו לפיסול וזה חשוב - והפעילות הלימודית העצומה הנעשית בו - עשרות כתות (כ-70) של תלמידים בגילים שונים ובתי-ספר שונים עברו בתערוכה בליווי הסברים ועבודה מכוונת של צוות מעולה. כמות המבקרים היתה מדהימה והרבה מעבר לציפיותי.

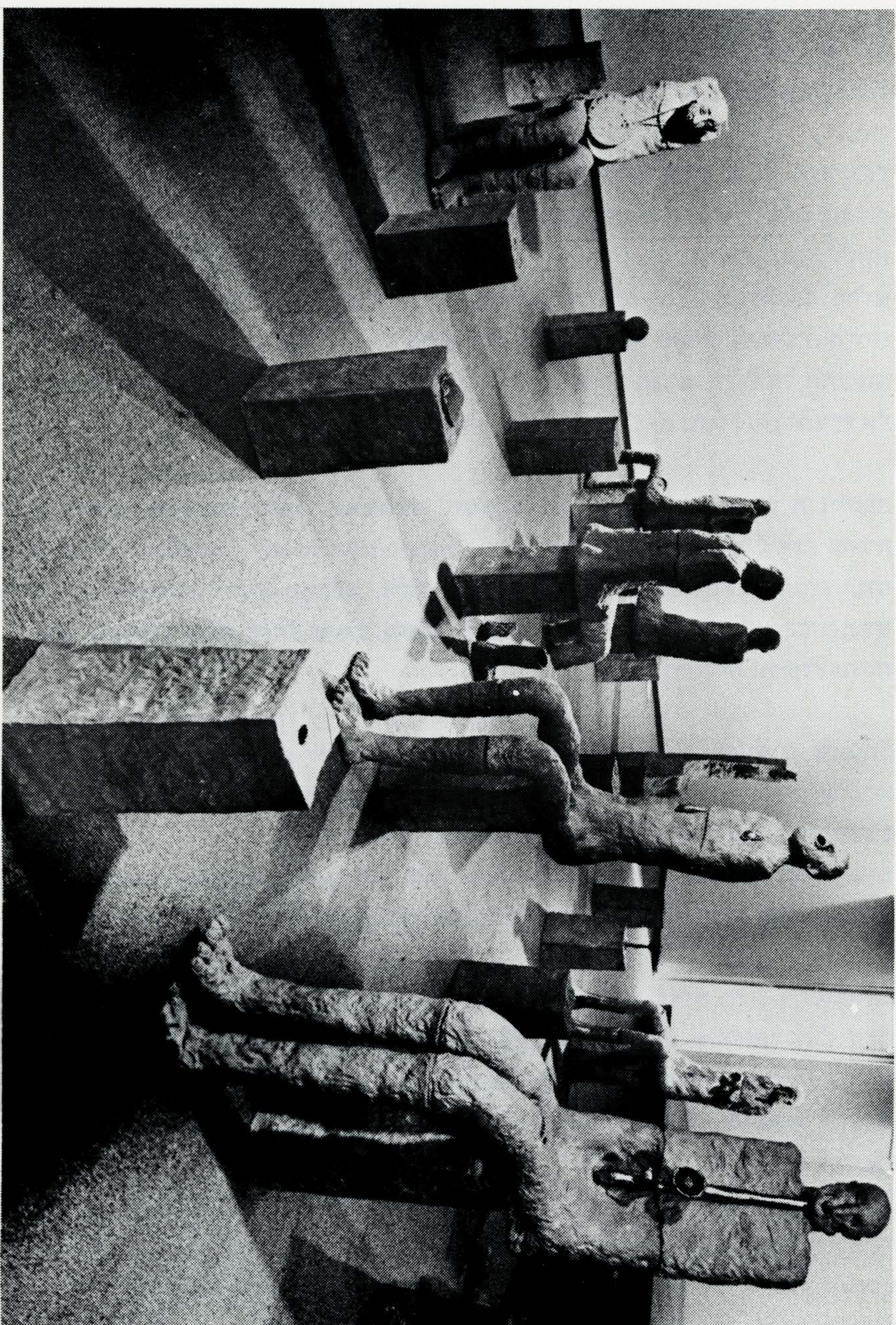
קבלתי הצעות אחדות לניוד התערוכה והצגתה בכמה מקומות, דבר שהיה לי חשוב אבל הטריד אותי בשאלה האם לתערוכה קיום רק במוזיאון הרצליה עבורו נוצרה או - קיומה גם במקומות שונים בהעמדה שונה. האם העמדה זהה טובה בכל המקומות או סידור שונה (נטיתי הטבעית) המתאים עצמו לכל מקום - האם אין זו הונאת הקהל שיראה תערוכה שונה מזו שנוצרה? האם יש ערך גם לכל פסל בנפרד או כקבוצה בלבד?

הבעיה נפתרה - בתערוכה 80 שנות פיסול במוזיאון ישראל בירושלים בו הוצגה העבודה, (שנראתה שונה לחלוטין והרבה פחות טובה על רקע הנוף הירושלמי החגיגי), נשברו רוב הפסלים - ולא ע"י רוח -

הדבר מעלה כמובן כמה שאלות קשות ליכולתו של מוזיאון להתמודד עם פיסול מעבר לברונזה ואבן - או בצורה חריפה יותר איך יתכן שבמוזיאון יהיו מקומות שמורים טוב יותר וכאלה שאינם שמורים כלל -

פסלי חרס כידוע יכולים לעמוד בחוצות דורות רבים - באין מפריע אך לא במוזיאון ישראל - פעם כולם ישבו ועכשיו הם זרוקים שבורים בארגזים.

אוגוסט 1984



ציורה שמעלי, כולם יושבים

זרדים בקרמיקה

אלקה קלופשטוק

בחודש מאי, שנה זו, הוצגה בגלריה "העיר", בירושלים, תערוכה מעבודתי, שמשותף לכולן הוא שילוב של זרדים בעיצוב הכלי- החפץ האובייקט.

לפני כ-4 שנים עלה בדעתי לנסות להוסיף מימד ל"מיכל" הקרמי המוכר והידוע, ע"י רישום בחלל הסובב אותו: קוים, ריבועים, מעגלים וכו'. צורות שיקשרו את הכלי אל החלל המקיף אותו.

עדיין לא ידעתי איך ובאילו חמרים, אך די מהר התברר שרישום כזה דורש תמיכות וזיזים ובליטות שיצאו מגוף הכלי וישנו אותו.

הנוסחה הכללית היתה די ברורה לי מההתחלה, ועם זה הרגשתי כמגששת באפילה - לא ידעתי מה ולשם מה, ולא ידעתי גם איך.

הנסיונות הראשונים היו בחוטי טקסטיל והתוצאה דלה ומאכזבת, במקום קו רישומי ורגיש בחלל קיבלתי דברים שהזכירו עבודות מקרמה או "אהילים" למנורות. מאוחר יותר ניסיתי חוטי מתכת שונים: נחושת, פליו, אלפקה וברזל. ביניהם היו כמה דברים שהתקרבו אל מה שחיפשתי - בעקר שמוש בחוט ברזל חלוד ומקומט מעט. עדיין הייתי רחוקה מלהיות מרוצה.

בחיפוש המתמיד אחרי חמרים מתאימים נפל מבטי במקרה על ענף דקיק על שפת הכביש: דקיקותו, עדינותו, שבריריותו ומפרקיו משכו את תשומת ליבי והחלטתי לנסות לשלב אותו באחד מהכלים "חיכו למושיע". העסק עבד! זאת היתה התחלה של דרך שנתגלתה תוך כדי עשייה. אפשרות אחת הובילה לשניה, ונוכחתי שיש שפע של אפשרויות ווריאציות כמעט בלתי נדלות.

במקביל - (ולא פחות חשוב בשבילי ובעיקר מהנה), גיליתי את עולם הזרדים למיניהם. לאט לאט התחלתי להבחין בין ענפי האורן בעלי הקליפה הכסופה לענפי התות הזהב-הבים. גיליתי שמתחת לעץ האקליפטוס אפשר תמיד, למצא ענפים דקיקים וארוכים במיוחד שצבעם כתום בז', ואם ברצוני למצא זרדים כתומים עוד יותר עלי לפנות אל האזדרכת.

התחלתי להכיר את סביבתי הקרובה מזווית שונה במקצת וזאת היתה הרפתקה בפני עצמה. למדתי על גמישותם של ענפים, צבעוניותם העשירה ויתר תכונותיהם הרבות מספור. נהניתי להשתמש רק בענפים יבשים מבלי לכרות שום חלק מן הצמח החי. לאסוף ממה שמפוזר בכל מקום בשפע כה רב.

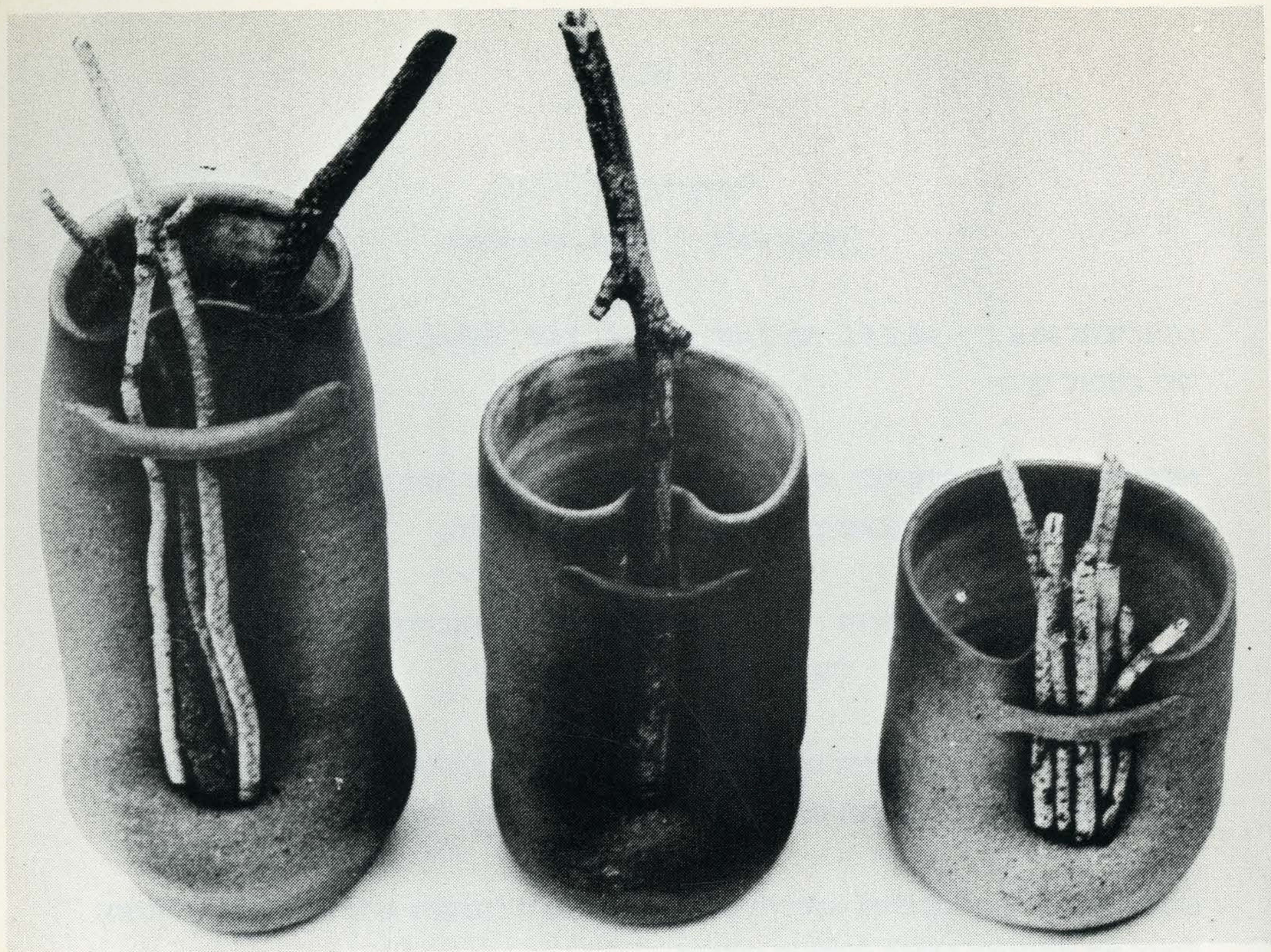
פתאום, כל אותם דברים שאנו נוהגים לדרוך עליהם בהיסח|הדעת, נתגלו כנפלאים כל־כך וכל הליכה רגלית למכולת, לעבודה, לבנק - לוותה בגילויים ומתנות משמחות, כשה"טרחה" היחידה הכרוכה בכך היא ההתבוננות. מעולם לא חזרתי הביתה בידיים ריקות.

האם זה נשמע מוגזם או רומנטי? בשלב מסוים נתאהבתי כל־כך בעולם הזרדים עד שהכלים נראו לי לגמרי "מיותרים". ובכל זאת... נהנתי גם מהאפשרות להמשיך את הכלי - העבודה - לאחר הוצאתה מהת־נור. (געגועים "לא קרמיים"). כל זה נשמע כ"כיף" גדול. אבל האמת היא שעבדתי כל הזמן תוך תחושה קשה של אי ידיעה ובדידות, והתלבטתי בין חיפוש, לקטילה עצמית "מוחצת", לבד וללא משוב (פידבק).

שתיים שראו את העבודה בתהליך, התלהבו ועודדו אותי, היו רעיה רדליך ונחמה סביר ולהן אני מודה מקרב לב על התמיכה.

לבסוף הגיע הזמן להציב את העבודות לקהל הרחב. וראו זה פלא - כגודל הבדידות והמצוקה כך גם הפיצוי: נוכחתי לדעת (בהתבונני במתבוננים) שקורה משהו. העבודות דיברו! אנשים התרגשו. וכי אפשר לצפות ליותר? ומה שמוזר עוד יותר - גם אלי התחילו העבודות "לדבר". התחלתי לראות בהן דברים שלא תכננתי ולא העליתי בדעתי. הן יצאו מתחומי והחלו לחיות בזכות עצמן. בשבילי היתה זו חוויה נדירה.

טוב היה לסיים כאן את הדברים, אך כרגיל סימני השאלה רבים מסימני הקריאה, ורבות מן השאלות שהטרידו אותי תוך העשייה לא מצאו תשובות: מה מקומן של עבודות מסוג זה? האם בכלל חשוב לחפש להן "מקום"? האם יש בכלל צורך ב"מיכל" אליו אני קשורה עדיין בחבל הטבור, ולכן אני מנסה לפרוץ? האם זה לגיטימי להפוך את הכלי לבלתי שימושי ורגיש כל כך למגע? האם להשתמש בחמר מתכלה ושביר כזרדים... (וזה הרי מה שמושך כל כך), האם ליצור עבודות בעיתיות כל כך באחסון, באריזה ובהובלה... ועוד ועוד. זהו זה... נחיה ונראה לאן יובילו סימני השאלה. ניסיתי לשתף אתכם באופן מאד סובי־קטיבי באשר עברתי ותודה שהייתם איתי.



אלקה קלופשטוק, אובנים ועבודת יד. אבנית בתוספת ענפי אורן



אלקה קלופשטוק, אבנית בתוספת שורש מואדי קלט

UNITY "אחדות"

תרצה פולק - גבעת חיים איחוד

בתאריכים 3.3.84 - 29.3.84, התקיימה בגלריה "דבל" בעין-כרם, תערוכת היחיד השניה שלי בפסול קרמי.

העבודות שהצגתי בתערוכה היו חלק מאותן עבודות אשר היוו את תערוכת הסיום של למודי-התואר השני שלי באוניברסיטת לונג ביץ', קליפורניה.

בתערוכה, שנקראה "אחדות" נסיתי להביע את הצורך והכמיהה הטבועים במין האנושי, לקשר על כל צורותיו - לקומוניקציה.

נראה לי שחברתנו העכשווית טפחה בבני האדם תכונות אופי, שהולידו עצמאות רבה מדי ובטחון עצמי מופרז. כתוצאה מכך גבהו החומות המפרידות בין האנשים.

בחרתי צורות שהן בבסיסן אנטרופומורפיות ומביעות תנועות גופניות. בדרך זו קווייתי ליצור את התחושה בצורך לאחדות ולזהות.

צורך זה, בקשר הדדי, עשוי להתפתח בשלבים: כמה מהצורות הפיסוליות מכילות מספר שלבים ביחידת-פסול אחת, ואילו יחידות פסול אחרות, מביעות שלב יחיד בלבד - בהתפתחות או בהתקרבות לקראת ה"אחדות". החומרים כוללים חומרים לשרפות גבוהות, גופי סטונאור ופורצלן ונשרפו בתנור רדוקציה או מלח בטמפרטורה של 1250°C . במדה והשתמשתי בגלזורות או באוקסידיים - התכוונתי להוסיף לשלמות הצורה או, במקרים אחרים, להאיר, להגביר, ולהדגיש, נקודת הסתכלות מסוימת.



תרצה פולק



תרצה פולק

נשים - תערוכה בגלריה 13 1/2

דליה אורן

טכניקת משטחים + אפליקציות, שריפה 1230, גימור טבעי + מנגן.

כשעמדתי אנונימית בגלריה בינות למבקרים שמעתי אומרים "היא ודאי פמיניסטית" ויש שאמרו "שונאת נשים", לא היו דברים.

עם כל קילו נוסף להריוני, נולדו נשים, שמנות, שונות ומשונות. חסרון הידיים מסמל בעיני אזלת יד - ואם יש כאלה - הן נושאות סלים או ילדים, ולפעמים יונה - תיק או פרח.

כמה מהן נותנות ביטוי לאסוציאציות שנשים מעוררות. ערמומיות כנחש (ואז גוף אישה עם ראש נחש) - אישה חתלתולה, שפנפנה - שמנה כפרה או פתיה ככבשה, קלתידעת כציפור וקשקשנית כתרנגולת - היתה שם זונה (שמץ מזו יש אולי בכל אחת) - אישה צבועה - במסיכה או מזדקנת, אישה קשת יום או פאם פאטאל, אחת כזו שהעזה - בקיני בהריון או עצובה וסתוית.

לזו שבטאה מהרגשות ההריון - מגיח ילד מפתח בבטנה ונתלה על צווארה בתלות מאיימת. וכל אחת מזכירה מישהי או את עצמי, הכל פרי הרהורים. ולבסוף נולדה נגה והסדר שב על כנו.

* * *

נוה צדק בקרמיקה

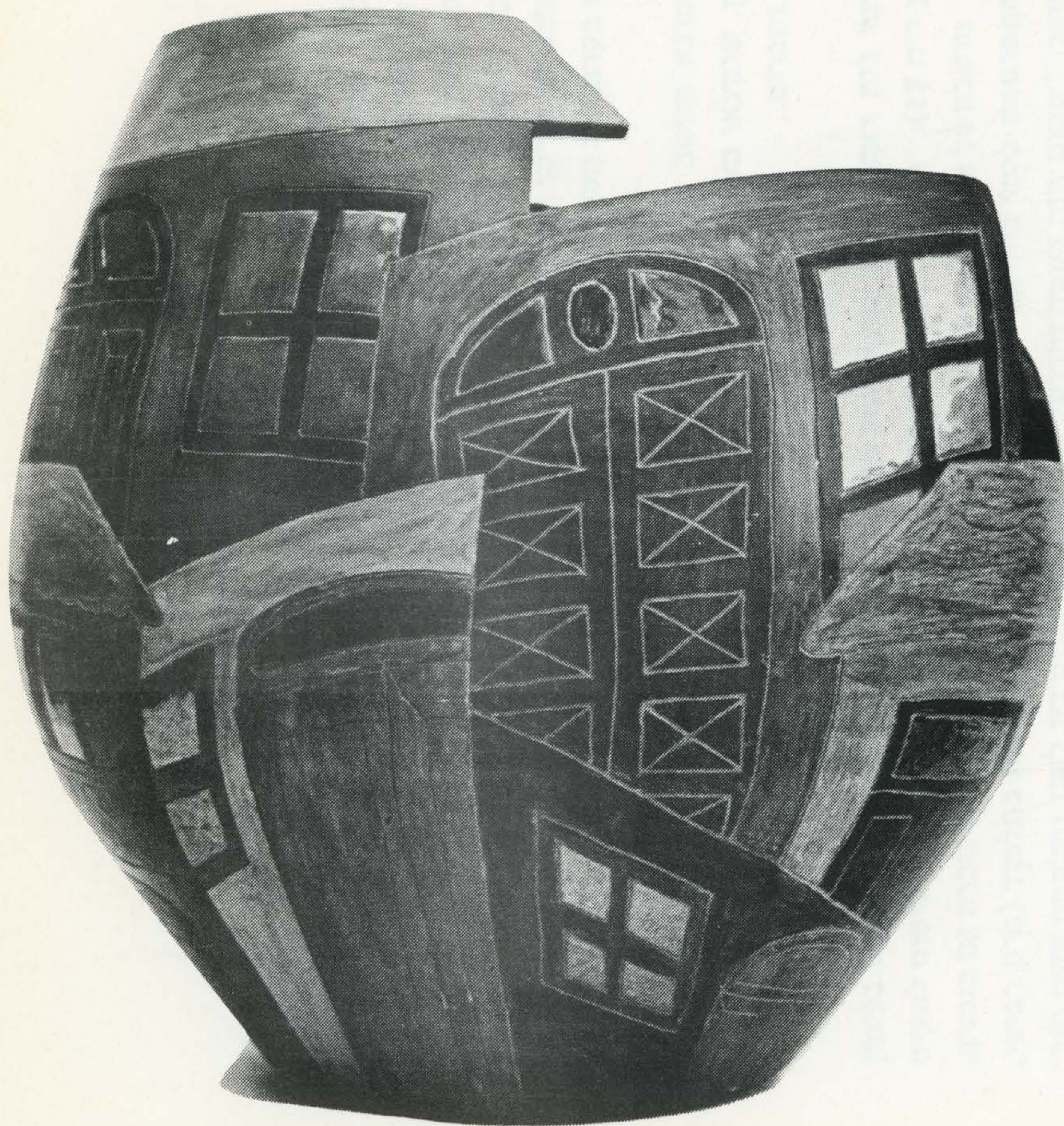
חורחה קרליק

תערוכה בגלריה הוראס ריכטר, ספטמבר 1984.
עבודות אבנים, שרופות נמוך, מעוטרות בחריטה, צביעה באנגוב, מרוק ותוספות לסטר בפריקטים מסוימים כמו חלונות ודלתות. הציורים מתארים את נוה צדק, השכונה בה שוכן הסטודיו.

חורחה - יליד אורגואי 1952. בוגר בצלאל.



דליה אורן, נשים, 1984



חורחה קרליק, 1984



חורחה קרליק, 1984

מוצא - מסורת עתיקה של קדרות

חנה פינס - רמת-מוצא

הנוסע בדרך-המלך מתל-אביב, לאחר שגלש במורד הקסטל ופנה בסיבוב חד לעלות לירושלים, חולף על פני בית גדול אדום, הבנוי כולו מלבנים שרופות ומכוסה רעפים. מבנה זה, שהוקם בסוף המאה הקודמת, היה במשך שנים רבות מקור עיקרי ללבנים, לרעפים ולחומר-קדרים הנקרא "מוצא". כיום אין מיצרים בו עוד.

המעשנה הגבוהה סדוקה ומתפוררת ומזדקרת כיתומה לצידי הכביש המהיר. המיפעל נדם. התנורים פורקו וקרביהם מפוזרים בשטח הבנין הפרוץ. אבל הגבעות מסביב עדיין אוצרות בקרבן את הטיין, שממנו מכינים את "חומר מוצא".

איזור מוצא מיושב עוד מתקופות קדם-היסטוריות, כפי שמעידים כלי-צור של האדם הקדמון, שנמצאו כאן. כן נמצאו חרסים מתקופת הברזל השניה ושרידי מיבנים, יסודות, מערות וקברים.

כבר בימי בית ראשון היתה מוצא ישוב פורח, והיא נזכרת בתיאור גבולות שבט בנימין (יהושע י"ח 27): "והמצפה והכפירה והמצה". לאחר חורבן בית שני, פקד טיטוס להקים במקום מושבה של חיילים משוחררים, שנקראה קולוניה, ובשם זה היא נזכרת גם בגמרא. מוצא התפרסמה בימי בית שני בעצי הערבה שבה. במסכת סוכה בתלמוד (פרק רביעי, ה') מסופר: "מקום היה למטה מירושלים ונקרא מוצא. יורדין לשם ומלקטין משם מור-ביות (= ענפים) של ערבה..."

בתקופת שיבת ציון פרחה כאן כנראה תעשיית כלי-חרס, שעל קיומה וחשיבותה אפשר ללמוד מטביעות-חותם בכדים, שנמצאו במקומות אחדים בארץ. כאשר נבנו הבתים הראשונים של שכונת מגורי רמת-מוצא, בשנות השישים, נתגלו כאן מערות ובהם שרידי כדים רבים, מתקופות שונות, המעידים על שרשרת רצופה של מסורת קדרית במקום.

אדמת מוצא תחתית נרכשה עוד ב-1859 והיתה מהנסיונות הראשונים של ההתישבות החקלאית החדשה בארץ-ישראל. אך נסיונות אלה נכשלו, המקום נעזב והחלו חוזרים אליו בשנות השמונים של מאה 19. ב-1982 יסד כאן יחיאל מיכל פינס, יחד עם מחותנו יהושע ילין, את בית החרושת ללבנים ולרעפים, כחלק ממאמציו ליצור מקורות-פרנסה לבני ירושלים. אלא שהמיפעל נכשל, בגלל חוסר ידיעה מקצועית, והכספים הרבים שהושקעו בו ירדו לטמיון. זמן קצר אחר-כך רכש יחיאל מיכל שטיינברג אדמה במוצא, כדי לנטוע כרם ולהקים במקום חווה חקלאית. כשהחל לעבד את האדמה, נוכח, תוך חפירה, שהאדמה מתאימה כחומר-גלם לתעשיית לבנים ורעפים שרופים לבנין. הוא מצא שותפים (בהם שוב י"מ פינס). ב-1905 הקים את בנין בית-החרושת וסיפק חומרי-בנין לבתי ירושלים החדשה, שהחלה אז להיבנות מחוץ לחומות העיר העתיקה.

בית החרושת נאבק תקופה ממושכת על קיומו, אך לא עמד בתחרות עם חומרי הבניה החדשים וצימצם בהדרגה את ייצורו, עד שנדם לחלוטין לפני כשנתיים. אבל בזכות שכבות הטיין שבאדמתה, מוצא היא חלק ממסורת קדרות עתיקה, הנמשכת בארץ-ישראל מזה אלפי שנים - עד עצם היום הזה.

משה מקור החמר הפלסטי לקראיקה

אלור התעשייה (צ"י מוסק חי) נתניה

טל: 053-34087

הריני שמח להודיעך שפתחתי מכון להכנת

חמר לקראיקאים

בתערוכות המתאימות

לעבודת יז * לאבניס * ליציקות

**בנוסף לתערוכות המוכנות מתקבלות ברצון גם הזמנות
מיוחדות.**

מספר הטלפון בביתי (בשעות אחה"צ והערב) 053-31758

**הריני לרשותך
משה**

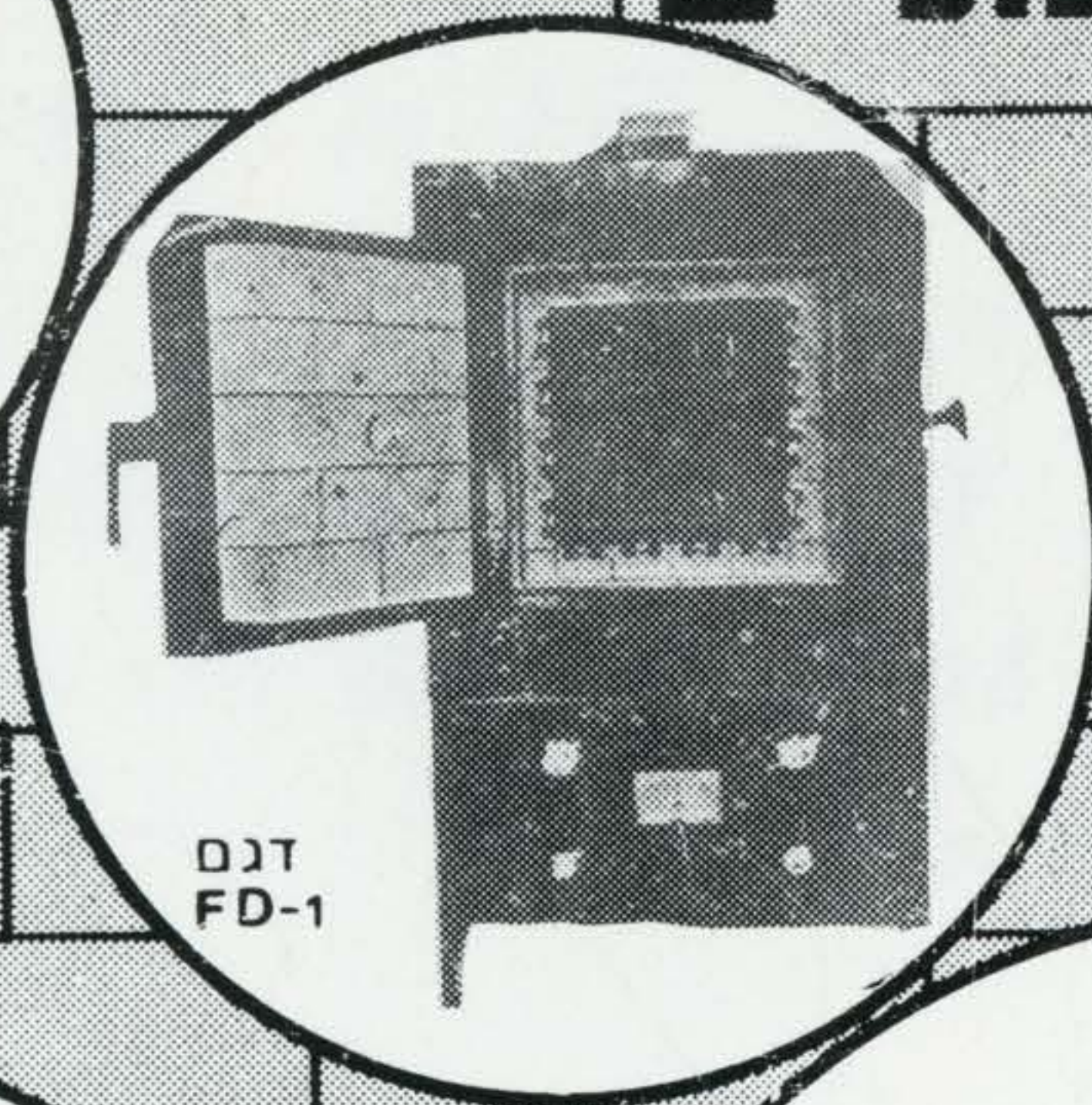
מגוון גדול של תנורי קרמיקה חשמליים

עד 1300°C

בגדלים שונים
כולל מערכות בקרה
אוטומטיות

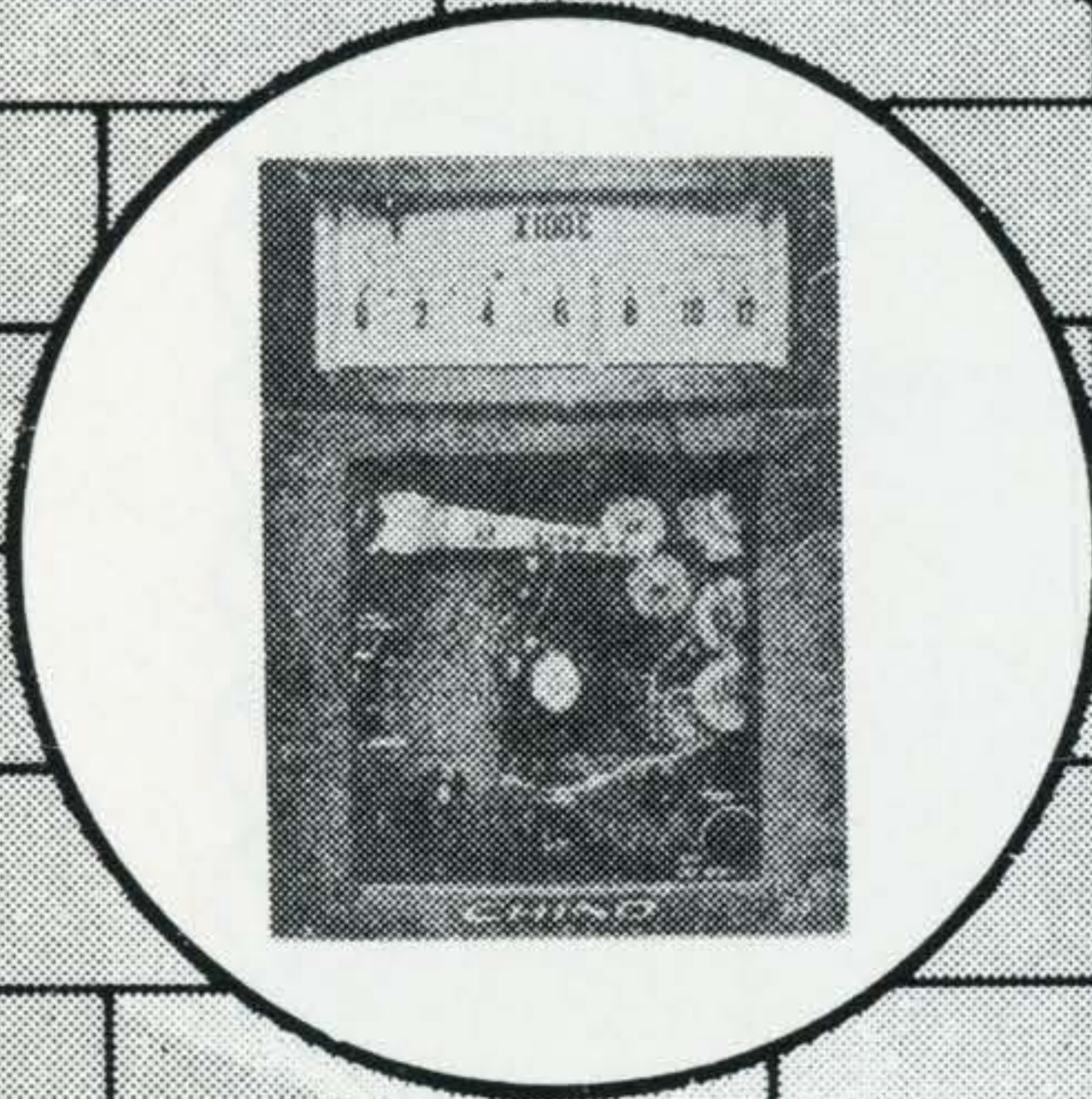


תנור ניסיונות
דגם T-5



דגם
FD-1

לוח בקרה
עם תוכנית



דגם
V-FD-1
דלת עליונה



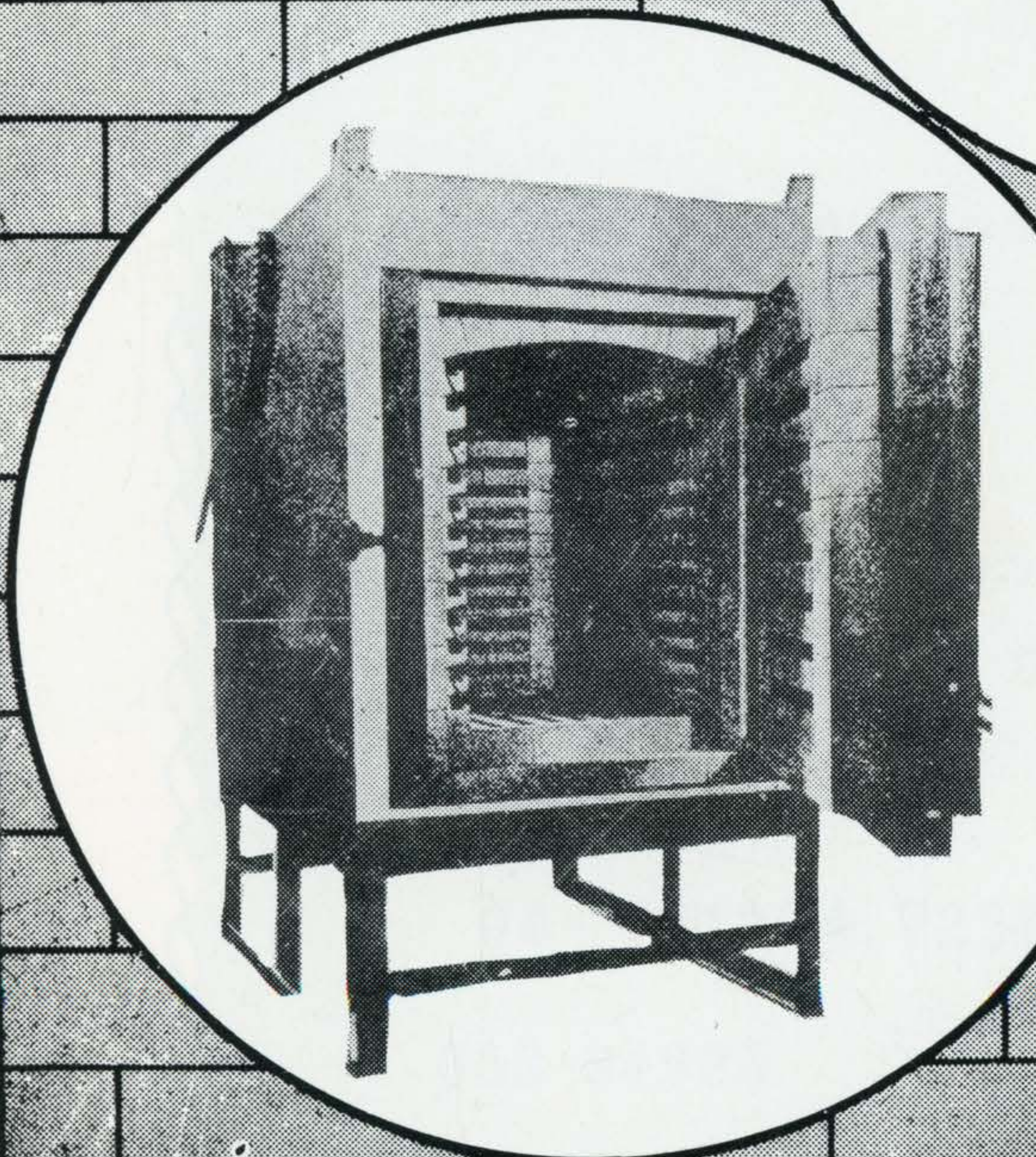
חדש !!

תנורי קרמיקה מוסקים בגז
בשתוף עם חברת "פז-גז".

תנורים בעלי בדור של
Ceramic Fiber, לחסכון
משמעותי באנרגיה.

תנורים חד-פזיים ותלת-
פזיים עם Ceramic Fiber
בגדלים $400 \times 400 \times 400$ ויותר

פרטים טכניים
והצעות מחיר



אלקטרוטרם
תעשיות השמל והתכת בע"מ
ת.ד. 8280 חיפה 04-670639
04-670640
04-662464

קרנת מפעלי קרמיקה בע"מ

נתניה, קרית אליעזר, חיפה-מפרץ, ת.ד. 10075

הספקת חומרי קרמיקה

לחברי האגודה תנתן הנחה

חומרים מוכנים לפי הרכבים חדשים
בצבעים שונים עם ובלי שמוט (טראקוטה
ואחרים). מתוצרת "קרנת"



חומרים מוכנים באיכות מעולה מתוצרת
גרמניה בצבעים: לבן, חום, אדום, שחור
ואחרים. (לסטנדרטאות שונות)



אנגובים, צבעים, גלזורות, כריטות
אוקסידים וכו'...



ריהוט לתנורים מתוצרת חוף ומתוצרת
"קרנת"



דוגמאות מכל החומרים ניתן לקבל ללא
תשלום ע"י הצמנה טלפונית במשרד
החברה



חיפה - טלפון 725193, 721024 - 04

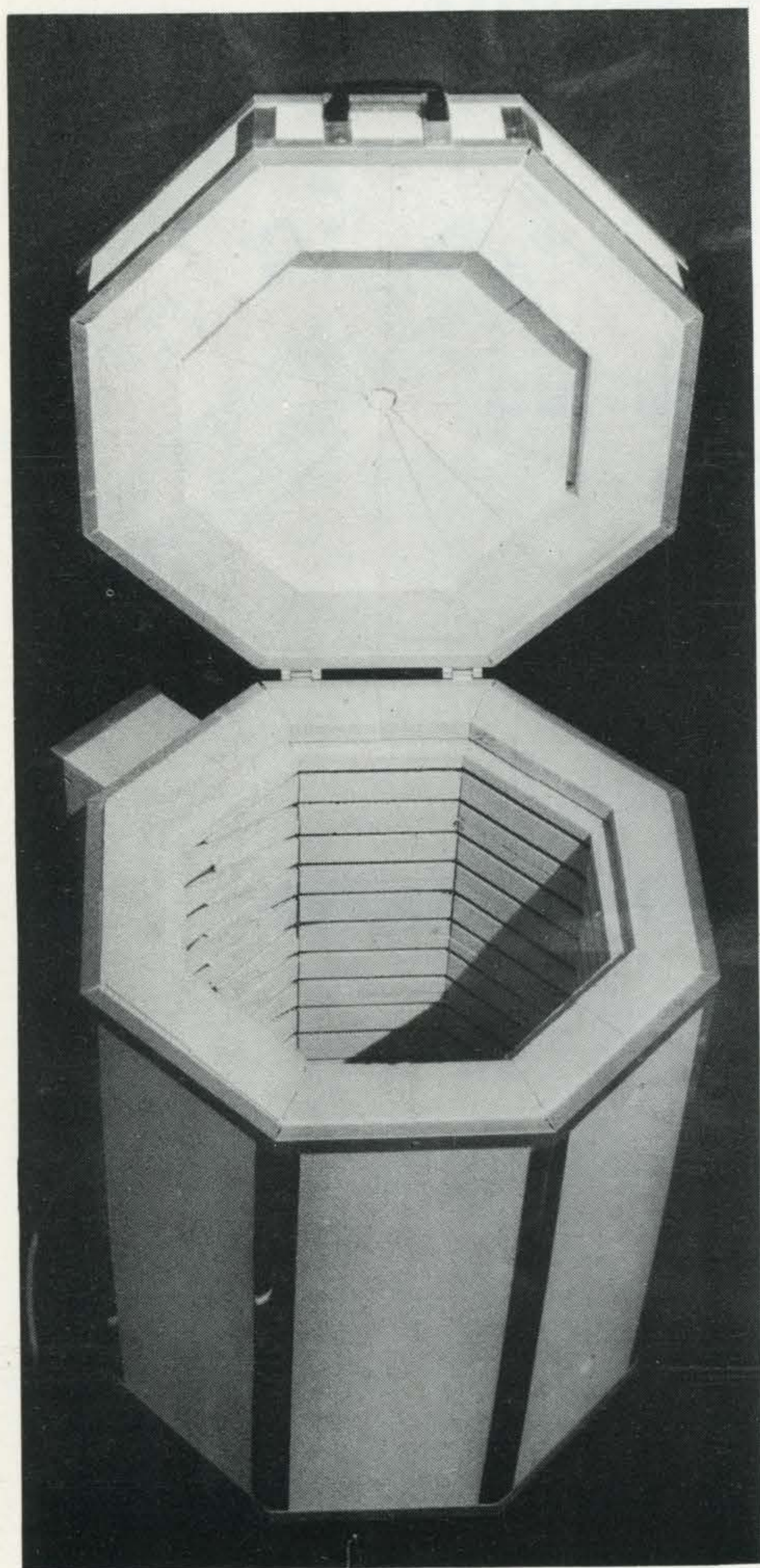
053-34938

נתניה - טלפון

מעין

תנורי חשאל וטאפרטורות גבוהות

תנורים חוסכי אנרגיה, קלים ביותר, נידים ונחים להפעלה.



- * משקל כ-1/10 ממשקל תנור לבנים.
- * אנרגיה - עד 70% חסכון בצריכת חשמל.
- * פזור חום - מעולה.
- * מחזור שריפה - עד שניים ביממה.
- * קצב עליית טמפ' - גבוה = עמידות לשוק תרמי.
- * טמפ' חיצונית - נמוכה.
- * תנורים גדולים במיוחד לפאזה ביתית (עד 140 ליטר).
- * מעטה חיצוני - מינרלי - מבודד חשמלי ומונע קורוזיה.
- * תנור ללא דבק - אין סדקים.
- * פקוד - אלקטרוני, תצוגה דיגיטלית.
- שרות, אחריות תנאי תשלום ומחירים נוחים.

בדבר פרטים וקטלוג נא להתקשר: בעזבנרד.

אדם מנדל

תנורי חשמל לטמפרטורות גבוהות.

לגם חדיש
בירדוד - קרמיק-פייבר
חסיני בתצורה חשמל

● תנורי חשמל לקרמיקה עם מערכת גז לרחקציה.

● תנורי אמאיל וזכוכית.

● מערכות וויסות ובקרה אוטומטיות.

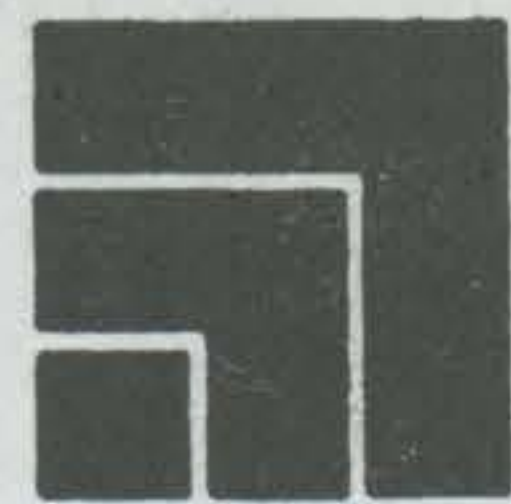
● תנורי רקו.

משרד:

רח' ברצוכבא 35 ומת-גן ת.ד. 487. טל: 03-74 59 98

מפעל:

איזור תעשיה ב, באר-יעקב. טל: 054 - 22 70 50



המשביר המרכזי בע"מ

המחלקה לכימיקלים

*** חומר פלסטי מוכן - מקומי וחוק**

*** חומרי גלם**

*** חומרי עזר**

*** צובענים**

*** גלזורות - פריטות**

ניתן להשיג בכל סניפי המשביר המרכזי:

★ תל-אביב, רח' גיבורי ישראל 76, טל. 03-389333

★ חיפה, רח' תובל, מפרץ חיפה, טל. 04-720871

★ ירושלים, אזור התעשייה עטרות, טל. 02-852211

★ באר שבע, רח' וולפסון, טל. 057-78555

★ קרית שמונה, אזור התעשייה, טל. 067-42671